

Iz:
Ljubomir Simović, DRAME 1: HASANAGINICA, BOJ NA KOSOVU, 2023, Laguna.

БОЈ НА КОСОВУ

ЛИЦА

Праља

Рибарица

Пиљарица

Војиша, трговац кожама из Новог Брда

Велислава, његова жена

Богоје, медикус, хирург и берберин из Призрена

Спиридон, патријарх српски

Лазар Хребељановић, српски кнез

Кнегиња Милица, његова жена

Вук Бранковић, Лазарев зет, господар Косова

Герасим, старији брат Вука Бранковића, великосхимник
у Хиландару

Милош Обилић

Иван Косанчић

Милан Топлица

} српски племићи и витезови

Лазар Мусић

Стеван Мусић

} сестрићи кнеза Лазара,
господари поречја
Рашке, Ибра и Лаба

Левчанин

Тамнавац

} мања властела, господари
мањих области, Левча и Тамнаве,
по којима су и добили име

Парамунац, очи и уши Вука Бранковића

Стражар

Трпезар

Ковач новца

Мурат, турски султан

Бајазит Јилдирим

Јакуб Челебија

} Муратови синови

Капици-баша, старешина чувара Врата на Муратовом двору

Миралем, чувар султанових инсигнија (заставе, коњских репова и војне музике)

Силахдар, носилац султановог мача

Србин Хамза, потурчењак, рикабдар на Муратовом двору

Властела, витезови, купци рибе, воћа и поврћа, чауши, јаничари, и један целат који одруди две главе а не проговори ни једну реч.

Догађа се крајем јуна и почетком јула 1389. године, у Крушевцу, Новом Брду, Призрену, на пољу Косову, на дворовима, на трговима, путевима и раскршћима Моравске Србије.

ПРВИ ДЕО

I

ПУТ НА КОСОВО

(Крај велике раскрснице џуџева, који кроз жићна њоља и винограде иду уз реку Расину, у подножју Великој Јасирејца, Праља, на реци, ђракљачом луја њо мокрим јасиручницама, чаршавима и кошуљама. Једним од џуџева наилази њејознајћи џуџник, за која ће се касније ујиврдијћи да се зове Богоје, и да је видар, њо јесћ лекар, хирурј и берберин. Пуџник је џрејтоварен џрјеним џорбама и џорбама од козлине, које су – ијћо ће се, џакође, ујиврдијћи касније – џрејуне хирурјских алајћа и инсјруменајћа, мелема, џрашкова, чајева, разних масћи, џилула и медицинских књија и сановника.)

БОГОЈЕ:

Еј, снајка!

Иде ли се овим путем на Косово?

ПРАЉА:

Ко год да најђе, пита за Косово!

Нико ништа, ни „помоз Бог“,

него: „Куда се иде на Косово?“

БОГОЈЕ:

Помоз Бог, снајка!

ПРАЉА:

Кога год да сретнеш, иде на Косово!

Све што има ноге, иде на Косово!

Сваки точак, свако седло, сваки штап,

чак и свака штака, иде на Косово!...

Бог ти помого!

БОГОЈЕ:

Ниси ми казала иде ли овај пут...

ПРАЉА:

На Косово? Иде!

А иде и онај тамо!

И онај онамо!

Можеш и у овом и у оном правцу!

И оним узбрдо, и оним низбрдо!

И оним уз ветар, и низ ветар!

И да оћеш, не можеш промашити:
данас у Србији и нема другога пута,
до пута на Косово!

Ни других путника, до путника на Косово!

Ја сам на Косово испратила оца,
сина, два мужа и четири брата!

Питам се само колко ће вас бити
кад се будете враћали с Косова!

II

ОДБИВШИ ЗАХТЕВЕ СУЛТАНА МУРАТА КНЕЗ ЛАЗАР СЕ СПРЕМА ДА НА КОСОВУ ДОЧЕКА ТУРСКУ ВОЈСКУ

(У њросѣрану дворану у Лазаревом двору у Крушевцу, чија четѣири велика ѣрозора ѣледају на четѣири реке – Заѣадну, Јужну и Велику Мораву, и Расину – насѣављајући раније зайочетѣ разѣовор, улазе кнез Лазар, кнеѣиња Милица и болесни и осѣарели ѣаѣѣријарх срѣски Сѣиридон.)

ЛАЗАР:

Србија се, у време цара Душана,
огледала у водама три мора,
да се, после Душанове смрти,
са три мора на три Мораве врати.
Од три мора оста нам Поморавље!
А Мурат хоће и Поморавље да помори!

СПИРИДОН:

Најбоље би било, кнеже Лазаре,
кад би се ово Муратово писмо
могло спалити и заборавити!

ЛАЗАР:

Није то писмо наша једина невоља!

Наша највећа невоља је наша неслога!

Да смо сложни,

онда се не бисмо ми плашили Мурата,

него би се Мурат плашио нас!

Да смо сложни,

Мурату тешко да би на памет пало

да тражи да му се, како овде пише, покоримо,

да тражи да признамо његову врховну власт,

да тражи да му предамо кључеве градова,

да дајемо војску, да плаћамо харач!

Овако нешто се од једне државе не тражи!

И на овако нешто једна држава не пристаје!

СПИРИДОН:

И-ти си све његове захтеве одбио?

ЛАЗАР:

А шта сам друго и могао да урадим?

СПИРИДОН:

Је ли Мурат већ добио твој одговор?

ЛАЗАР:

Добио је!

МИЛИЦА:

И већ на њега одговара! Турска војска је већ прешла преко земаља браће Дејановића! Вук Бранковић јавља да је ушла у његове области и да се упутила према Лабу и Ситници!

СПИРИДОН:

На Косово?

ЛАЗАР:

Војске ће се на Косову сударити, вероватно, на Видовдан!

СПИРИДОН:

Долази ли Мурат са много војске?

МИЛИЦА:

Прича се да је турска војска тако велика да се чује два сата пре него што се види!

ЛАЗАР:

Колика је тачно Муратова војска,
јавиће нам Топлица и Косанчић!

СПИРИДОН:

Одбијајући Муратове захтеве,
ти си, сигурно, све узео у обзир?
И сигурно си све добро одмерио?

ЛАЗАР:

Мислиш да ја не знам чиме располажем?
Да не знам да нисам цар Стефан Душан Силни?
Да не знам да немам деспота Јована Оливера?
Да не знам да немам државу на три мора?
Али кад погледаш између чега бираш:
да живиш, трпећи Муратову чизму,
служећи Турке, ратујући за Турке,
дајући жито Турцима, земљу Турцима,
децу Турцима,

или да умреш бранећи све то од Турака,
шта би ти изабрао, кажи, када би бирао?
Зар се то не би изабрало само?
Пред турском најездом, Срби из свих земаља
склањају главе овде, у Моравску Србију!
Она је наше последње уточиште!
Ми са Мораве бежати немамо куда!
Ми друге земље, до ове на Морави, немамо!
А ову, коју имамо, ваља нам бранити!

МИЛИЦА:

А с ким ћеш да је браниш?

ЛАЗАР:

Бранићу је, ако треба, и сам!

МИЛИЦА:

Сам немаш снаге,
а над снагама других немаш власти!
Погледај како се Србија поцепала!
Погледај шта раде српски великаши!
Пре би због власти пристали да се потурче,
него да ударе с тобом по Турцима!
Шта да сабереш, кад се све расипа?
Обичан челник, као да је цар,
склапа уговоре с другим државама!
Цареву царину наплаћује царев коњушар!
Кесарош кује новац са својим ликом!
Свако жели да буде неки краљ,
да на празну главу стави круну!
Нек је мала ко напрстак, ал нек је круна!
Нек нема ни весло, ни шило, ни иглу,

нек је два ара, ал нек је краљевина!
 Свако село је постало престоница!
 Свака чатмара двор!
 Данас је више краљева, него сељака!
 Трговци постају протовестијари!
 Ко је до јуче носио масат и нож,
 и опасивао месарску кецељу,
 данас огрће краљевски плашт, и узима скиптар!
 Ускоро неће имати ко да сеје,
 ко да жање, да кује, да кува!
 И онај ко не уме ни будак да насади,
 хоће да влада!
 И ти са том саможивом, и властољубивом,
 и празноглавом гомилом скоројевића,
 којој је више стало до своје круне,
 до своје плехане круне, него до земље,
 зар ти с њима мислиш сутра пред Мурата?

ЛАЗАР:

А шта друго да радим? Да се покорим?

МИЛИЦА:

Зашто ниси пробао да преговараш?

ЛАЗАР:

Онај ко је потегао онолику војску,
 и ко је превалио онолики пут,
 више не може да преговара о миру!
 Ако би Мурат са мном и склопио мир,
 и ако би покушао да онолику војску,
 без боја и плена, врати у Анадолију,
 та би га војска прегазила и растргла!

Он више не може да се предомисли!
Он сад мора да иде до краја!

СПИРИДОН:

Биће то наше велико страдање, Лазаре!

ЛАЗАР:

Страдаћемо, овако или онако!
Ал можемо да бирамо: да нестанемо пузећи,
као турске слуге и потурице,
или да изгинемо како приличи људима!

Ја скупљам војску, Спиридоне, а ти
скупљај све митрополите и владике,
све синђеле и протосинђеле,
архијереје, архимандрите, монахе, јеромонахе,
свештенике, ђаконе и ђаке, и испоснике,
из свих цркава, скитова, испосница,
широм Србије,
да нам војску причесте уочи битке!

МИЛИЦА:

Са Косова се нећете вратити живи!

ЛАЗАР:

Боље је да нас унуци мртве памте,
него да нас синови живе забораве!

МИЛИЦА:

А ко ће да памти, или заборави,
ако не буде ни синова, ни унука?

ЛАЗАР:

Враћаш ли се у Жичу?

СПИРИДОН:

Кад ћу, кад нам је Видовдан пред вратима?

Отићи ћу до Мојсиња, то ми је ближе,

па ћу из Мојсиња свима разаслати позиве.

На Косово ћу, не брини, стићи на време!

МИЛИЦА:

Зар ћеш и ти на Косово?

СПИРИДОН:

И ја желим да заслужим да ме Бог

по страдању позна, и према страдању награди!

МИЛИЦА:

Не можеш носити тај крст!

СПИРИДОН:

Ја га и не носим... Овај крст носи мене!

ЛАЗАР:

Треба ли нешто да ти пошаљем у Мојсиње?

СПИРИДОН:

Хвала ти, Лазаре!

Оног што нам треба: асуре, кострети,

мрву хлеба, капљицу зејтина, имамо!

Нек да Бог

да не само страдањем, него и победом,

учесници вишње славе на Косову будемо!

(Оглази.)

ЛАЗАР:

Биће чудо ако дочека Илиндан...

МИЛИЦА:

Боже мој!

Земља се распада, Турци надиру,
патријарх умире!

ЛАЗАР:

То што си говорила о српској властели...

МИЛИЦА:

Да нећеш да кажеш да сам претерала?

ЛАЗАР:

Нажалост ниси!... Они не виде
да се овде не ради само о Турцима!
Нити само о границама и крунама!

МИЛИЦА:

Плашим се, Лазаре, да ни ја не разумем...
Шта то на Косову треба да се докаже?
Да нас Бог није заборавио?
Ил да ми нисмо заборавили Бога?

ЛАЗАР:

Пењући се, или силазећи, не знам,
али сада смо стигли на Косово!
А Косово је раскрсница и вага!

МИЛИЦА:

Каква раскрсница? Каква вага?

ЛАЗАР:

Косово је вага на којој се мери
хоће ли нас бити, или неће!

МИЛИЦА

(иришавши ирозору који иледа на јуї):
Види ли се Косово одавде?

ЛАЗАР:

Не види се. Али се зна где је.

МИЛИЦА:

Где?

ЛАЗАР:

Видиш ли оно велико сијање у небу?

МИЛИЦА:

Видим.

ЛАЗАР:

Косово је тачно испод тог сијања!

МИЛИЦА:

Онај мрак?

III

РАСПРАВА О СРЕБРНОМ ДИНАРУ НА ПИЈАЦИ КРАЈ PORTA DEI SUSSTERI У НОВОМ БРДУ

(Пијаца у Новом Брду, крај ирагске кације, познате као Porta dei sussteri, Врати шустера. Тезе прекривене рибама, воћем и поврћем.)

РИБАРИЦА:

Пастрмке, јегуље!

Пастрмке, јегуље, деверике, шарани, штуре!

Дебела дунавска риба!

Кечиге, смуђеви!

Свеже скадарске укљеве!

Скадарске укљеве!

ВЕЛИСЛАВА:

Измери де ми једнога дебелог шарана!

РИБАРИЦА:

Може ли овај?

ВЕЛИСЛАВА:

И удари де га по глави дрвеним чекићем!

РИБАРИЦА:

Овај би украсио и царску трпезу!

ВОЈИША:

Ако треба сутра пасји да погинем,
да бар пре смрти краљевски вечерам!

ПИЉАРИЦА:

Нећеш ваљда и ти у бој на Косово?

ВОЈИША:

Несрећа не бира, него тера све одреда!

РИБАРИЦА:

Мора да им је много пригустило, човече,
кад зову и тебе, у твојим годинама!

ВОЈИША:

Пригустило је, као што није никад!

ВЕЛИСЛАВА:

Било је и раније и бојева, и ратова,
али ово се не памти!

ПИЉАРИЦА:

Раде, кажу, све туцалице,
све ковачнице, кажу, и топионице!
Јуче се, кажу, поломило гвоздено,
а јутрос, кажу, и сребрно коло!

ВЕЛИСЛАВА:

Где?

ПИЉАРИЦА:

Доле у руднику! Од великог оптерећења!

ВЕЛИСЛАВА:

Све ће гвожђе потрошити на мачеве!

Требаће нам да искујемо толико мачева,
да у целој Србији нећемо имати од чега да
излијемо ни једну једину кашику!

ВОЈИША:

Дељаћемо, ако треба, дрвене кашике!

ВЕЛИСЛАВА:

Дељаћемо ми дрвене ноге!

РИБАРИЦА:

А нико се не пита ко све те мачеве плаћа!

ВОЈИША:

Зна се ко плаћа! Плаћа држава, плаћа кнез!

РИБАРИЦА:

Плаћам ја, да си ти жив и здрав!

ВОЈИША:

Да можда нећеш да кажеш да ти
наоружаваш кнеза и кнежеву војску?

РИБАРИЦА:

Наоружавам, човече, ако ниси знао!

Чујеш колко се кује, и дању и ноћу!

Ал не кује се само у ковачницама!

Него се кује и у ковницама!

Ништа ме немој гледати!
 За више мачева треба и више пара!
 А од чега се кују паре?
 Од сребра!
 А сребра има толико колико има!
 Сребра не можеш намесити од блата!
 Зато, место динара од једног грама, кују
 динар од нула осамдесет грама!
 Измери, човече, ако не верујеш!
 Чему су се, мајстори, досетили!
 На сваком динару уштеде нула двадесет!

ВЕЛИСЛАВА:

Чега?

РИБАРИЦА:

Сребра!

На пет динара уштеде један грам!
 На сто динара уштеде двадесет грама!
 А од тих двадесет уштеђених грама
 искују више од двадесет динара!
 А то је преко двадесет динара чистог добитка!
 А од кога је све то откинуто?

ВОЈИША:

Није ваљда од тебе?

РИБАРИЦА:

Него од кога? Ако ја, човече, продајем,
 за један динар, на пример, једнога шарана,
 а динар, уместо једнога грама, има...
 има само нула осамдесет грама,
 на сваком шарану ја губим нула двадесет!

ВЕЛИСЛАВА:

Чега?

РИБАРИЦА:

Сребра!

На пет грама изгубим један динар!

А шта то значи?

Да од пет продатих шарана једнога поклањам!

Ја на сто шарана изгубим двадесет шарана!

А када помислим колико динара изгубим

на хиљаду, ил на милион шарана...

кад би то израчунала, пресвисла би!

ВОЈИША:

Шта рече, колко је тежак овај динар?

Овај, којим ти плаћам твоју рибу?

РИБАРИЦА:

Нула осамдесет, човече, измери сам!

ВОЈИША:

А шта мислиш, откуда ми овај динар?

Добио сам га за моје јагњеће коже!

Значи да и ја, ко ти на твојим рибама,

на мојим кожама губим нула двадесет!

ВЕЛИСЛАВА:

Чега?

ВОЈИША:

Сребра!

Овим се не плаћају само твоје рибе,

него и вино, и вуна, и рујевина,
и лој, и маст, и мед, и сир, и со!
Зато не причај да нас ти наоружаваш!
Чиме ја теби плаћам твоју рибу,
тим и ти мени плаћаш моју кожу!

*(Баџи јој средбрни динар на бакарни канџар и, заједно с
Велиславом и куйљеним шараном, одлази с њијаце)*

ПИЉАРИЦА:

А на Косову ће се сутра плаћати главом!

РИБАРИЦА:

Зар никад нисте покушали да то
што плаћате главом, платите динаром?

ПИЉАРИЦА:

На Косову нам се, кажу, решава судбина!

РИБАРИЦА:

Имам ја Косово и без Косова!
Косово је мени где год се окренем!
Косово је мени сваки дан!
Да ми је знати
што се тресу толико пред тим Турцима!
Ако долазе Турци, не долазе скакавци!

ПИЉАРИЦА:

Нема, кажу, суровије војске од Турака!
Отимају вуну и сукно, пљачкају стоку,
пале куће и сена, пале облаке!

РИБАРИЦА:

Чујем да Турци не једу свињетину!

ПИЉАРИЦА:

Силују девојке, силују дечаке,
цркве претварају у коњушнице и џамије!

РИБАРИЦА:

А једу ли рибу?

ПИЉАРИЦА:

Људе живе набијају на колац!

РИБАРИЦА:

Чујеш ти шта те ја питам: једу ли рибу?

ПИЉАРИЦА:

Човек на коцу може да умире данима,
у најгрознијим мукама!

РИБАРИЦА:

Глуве ли жене! Питам те једу ли рибу!

ПИЉАРИЦА:

Шта?

РИБАРИЦА:

Једу ли Турци рибу?

ПИЉАРИЦА:

Рибу? Мислим да једу. Зашто питаш?

РИБАРИЦА:

Зашто питам!

Пастрмке, јегуље!

Пастрмке, јегуље, деверике, шарани, штуке!

Дебела дунавска риба!

Кечиге, смуђеви!

Свеже скадарске укљеве!

Скадарске укљеве!

IV

MEDICUS ET CYRORGICO ET BARBERIUS DE PRESARIN

*(На неком од иланинских џуџева, на іраници између
Тойлице и Лаба, на ітеритіорији којом влада Вук Бран-
ковић, видар Бојоје се сусреће са једном од Бранковићевих
сїража, коју іредводи Парамунац.)*

БОГОЈЕ:

Еј, стражо! Да ли овај пут води на Косово?

ПАРАМУНАЦ:

А зашто питаш? Да нећеш и ти у бој?

Не личиш ми ни на витеза, ни на војника!

БОГОЈЕ:

Ја и нисам војник! Ја сам medicus et cyrorgico et barberius
de Presarin!

ПАРАМУНАЦ:

Шта рече да си?

БОГОЈЕ:

Лекар, хирург и берберин из Призрена!

ПАРАМУНАЦ:

А како то да ти, Призренац, не знаш пут за Косово?

БОГОЈЕ:

Кад долазим из правца Призрена, знам!

Али сад долазим из другог правца, из Ресаве!

ПАРАМУНАЦ:

И шта ти, кад ниси војник, тражиш на Косову?

БОГОЈЕ:

Знаш ли ти колико ће за мене бити посла на Косову?
Знаш ли ти колико ће на Косову бити прободених
цигерица, плућа, стомака, просутих црева и мозгава,
одсечених ногу и руку, проваљених ребара и лобања,
згажених и згњечених прстију, ископаних очију, сло-
мљених кичми, сломљених бутњача, цеваница и кар-
лица, и прострељених вилица и вратова? Биће крви да
по њој возимо чамце!

ПАРАМУНАЦ:

Да неко тебе не плаћа да тако говориш?

БОГОЈЕ:

А да ти не мислиш да нам Турци на Косово
долазе с пилавом и баклавама?

ПАРАМУНАЦ:

Шта носиш у тим торбама?

БОГОЈЕ:

Књиге и лекове!

ПАРАМУНАЦ:

Какве књиге?

БОГОЈЕ:

Лекаруше! Ево, *Ијатрософија о свакој вешии*... Па *Ранарник*, упутства за лечење рана...

ПАРАМУНАЦ:

А ово овде? Изручуј све то напоље!

БОГОЈЕ:

У торбама су мелеми и лекови!
Па зар морате и да разбацујете?

СТРАЖАР:

А шта ти је ово?

БОГОЈЕ:

Нож за бријање!
Тестерица, за сечење ногу и руку!
Игла и конац, за ушивање рана!
Пази на то грнце, разбићеш га!
И ко ће све ово после покупити?

СТРАЖАР:

Погледај, носи и прдало!

БОГОЈЕ:

У то прдало ставим гушчије перо, овако...
перо ми служи ко цев... цев за испирање ушију!

А прдалом, овако, пумпам... Пумпам, и
извлачим!

СТРАЖАР:
Шта извлачиш?

БОГОЈЕ:
Гној!

СТРАЖАР:
Из чега?

БОГОЈЕ:
Из увета!

ПАРАМУНАЦ:
А шта ти је у овој торби? Нека животиња?

БОГОЈЕ:
Није животиња! Сир!

ПАРАМУНАЦ:
Отвори!
(Помирише.)
Затвори!

СТРАЖАР:
Има и аван!

БОГОЈЕ:
А у чему ћу да туцам лекове?

ПАРАМУНАЦ:

Јесу ли ти и ове књиге за лечење?

БОГОЈЕ:

Нису, то су књиге за предсказивање!

ПАРАМУНАЦ:

Рожданик, Месечник... Трейейник?

БОГОЈЕ:

Он предсказује по севању у крстима!

ПАРАМУНАЦ:

А можеш ли ти, по овим купусарама, да предскажеш шта ће да буде на Косову?

БОГОЈЕ:

Види се и без књига шта ће да буде!

ПАРАМУНАЦ:

А шта се види?

БОГОЈЕ:

Кад свако од Србије понешто одузме:
кнез кнежевину, деспот деспотовину,
па кад се сабере све оно што се одузме,
шта се добије?

ПАРАМУНАЦ:

Каква ти је то рачуница?

БОГОЈЕ:

Оно што је само у себи
оволико подељено и завађено,

колко је подељена и завађена Србија,
не може да се одбрани ни од мува!
Ни од мува, а камоли од Турака!

ПАРАМУНАЦ:

Везуј га!

БОГОЈЕ:

Ма шта то радите?

ПАРАМУНАЦ:

Ја сам тебе од прве намирисо!
Ниси ти ни први ни последњи ухода,
који ми је ових дана допао шака!

БОГОЈЕ:

Нисам ја турски ухода, него медикус!
Зар ћете рањенике оставити без медикуса?

ПАРАМУНАЦ:

Тамо где те ја одведем, медикусе,
мед ћеш кусати од јутра до мрака!
А тебе ће медикусати стенице!
У Звечану ћеш добити праву прилику
да предсказујеш по севању у крстима!
О томе ћу се лично побринути!

БОГОЈЕ:

Не газите ми по тим пилулама! Па то су лекови!

(Наилази Милош Обилић.)

ОБИЛИЋ:

Еј, шта то радите? Зашто га везујете?

ПАРАМУНАЦ:

Ухватили смо турског уходу, господине!

ОБИЛИЋ:

Откуд знаш да је ухода?

ПАРАМУНАЦ:

Прича да ће нам Турци на Косову просипати црева, сећи главе...

ОБИЛИЋ:

А зар неће?

ПАРАМУНАЦ:

Каже да је српска царевина пропала...

ОБИЛИЋ:

А зар није?

ПАРАМУНАЦ:

Каже да су је раскомадали великаши...

ОБИЛИЋ:

А зар нису?

ПАРАМУНАЦ:

Незгодна су вам та потпитања, господине...

ОБИЛИЋ:

Имате ли ви неких јачих доказа против овог човека, или немате? Једина његова кривица је, изгледа, у томе што

види да је царевина пропала, што зна због кога је пропала, и што је довољно поштен, или довољно храбар, или довољно луд, да каже шта мисли! Због такве кривице, и мене бисте могли да баците у Звечан!

БОГОЈЕ:

Сам Бог те је послао, Обилићу!

ПАРАМУНАЦ:

Вас два се познајете?

ОБИЛИЋ:

Можда се и познајемо, не знам...

БОГОЈЕ:

Сећаш ли се Боја на Плочнику?

Кад је кнез Лазар потуко цара Мурата?

ОБИЛИЋ:

Ниси то ваљда ти?

БОГОЈЕ:

Јесам, господару!

ОБИЛИЋ:

Medicus et cyrorgico et barberius?

БОГОЈЕ:

De Presarin!

ПАРАМУНАЦ:

Молим вас да говорите српски!

ОБИЛИЋ:

Овај човек није ухода, него видар!
А, кад се сетим како си мене лечио,
боље би било да је обрнуто!

ПАРАМУНАЦ:

Да не буде ухода, маскиран у видара?
Видео сам их да се облаче као калајџије,
као попови, као восковари, као шавци!
Цела је Србија преплављена турским
шпијунима!

ОБИЛИЋ:

Он ми је, у Боју на Плочнику, извидао рану!
Стрела ми је пробила лист на нози!

БОГОЈЕ:

Срећа што није оштетила кост!

ОБИЛИЋ:

Ајде, људи, одвежите човека!

ПАРАМУНАЦ:

Одвезаћемо га кад каже наш господар!

ОБИЛИЋ:

А ко је ваш господар?

ПАРАМУНАЦ:

Вук Бранковић, господар Косова!

ОБИЛИЋ:

Нико мањи?... Слушај, кад си већ извукао тај мач... пре-
сеци њиме, полако, овај конопац! И немој да се случајно

деси да ми га огребеш! Тако! А сад га, лепо, полако, врати у корице! Тако!

БОГОЈЕ:

Обилић лубеницу у лету
може да исече на дванаест кришки!
А тикву може и на двадесет четири!

СТРАЖАР:

Паз да ти овим не одсечем језик!

ОБИЛИЋ:

Боље би било да не дираш тај мач!

БОГОЈЕ:

Ко ти је био учитељ мачевања?
Мого би да се мачујеш с главицом купуса!

СТРАЖАР:

Овај конопац... којим сам ти данас везао руке,
једном ћу ти намаћи око врата!

ПАРАМУНАЦ:

Нахранићемо ми тебе, у Звечану, дрвеним крушкама!

(Стражари одлазе.)

БОГОЈЕ:

Погледај шта су урадили, дивљаци!
Разбили ми грнце... У чему ћу чувати лекове?
Сломили ми гушчије перо, пробушили прдало...
окрњили ми аван, згњечили налевак...

ко да им никад неће затребати!
Разбацали ми стенила и пилуле,
расули ми и просули сакулице!

ОБИЛИЋ:

Срећа што ти нису просули мозак!

БОГОЈЕ

(скуйљајући расуће књије, инструменти и лекове):

И просули би, да се ти ниси појавио!

И да се ниси сетио оног лечења!

ОБИЛИЋ:

Сетио сам се и лечења, и бријања!

Тако се нешто не да заборавити!

Бријеш ко лекар, лечиш ко берберин!

БОГОЈЕ:

Кад би ти знао колико сам ја од оног времена напредово!

ОБИЛИЋ:

Боље да не проверавам!

БОГОЈЕ:

Кад би ти само видео како сад ја

маслом од мастике лечим коштане ломове!

Ал маслу додам маслиново уље и пелен!

Ја од тамјана, катрана, воска и мастикса

справљам једну неописиву маст, бажиликон,

један стари грчки лек за лечење рана,

о коме српски видари појма немају!

Тако ти излечи рану, ко да је отпириш!

ОБИЛИЋ:

Носиш и књиге? *Ранарник, Трејейник...*

Сад си почео и да пророкујеш?

Сад ти сви траже

да им проричеш шта ће бити на Косову?

БОГОЈЕ:

Не траже сви. Траже само будале.

Само будале не виде шта нам се спрема!

V

ПОЈАВА ПРИЗРЕНСКОГ ДИНАРА

(Двор Вука Бранковића у Призрену. У њпространој и светлој соби, Вук Бранковић разгледа новоисковане сребрне динаре, које њекад му је донео његов ковач новца, из призренске ковнице.)

ВУК БРАНКОВИЋ:

На шта ти личи ово Д?

Нико писмен се не би могао заклет

да ли је ово Д – Д, или А!

А погледај К!

Један крак као да му је отеко!

И зашто сва слова нису исте дебљине?

КОВАЧ НОВЦА:

Имали смо много лоше воштане калупе!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Нисте ви имали лоше воштане калупе,

него сте били рђави мајстори!

Ова слова се љуљају ко да су пијана!
Зар ВЛКОВ није могло да стане, лепо, у један,
а ДИНАР у други ред?

КОВАЧ НОВЦА:

Могло је...

ВУК БРАНКОВИЋ:

Па зашто није стало, ако је могло?
А причали су да си не знам колики мајстор!
Те ковао овоме, те ковао ономе!
Какав си ти ковач новца, кад кујеш овако?
Ти си за поткивачницу, а не за ковницу!
Ово више личи на потковицу, него на динар!
Је ли бар исковано све што је наручено?

КОВАЧ НОВЦА:

Господине Вуче Бранковићу,
триста хиљада комада примерака!
Од тога сам вам донео првих педесет!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Изгледају лаки. Колика им је тежина?

КОВАЧ НОВЦА:

Нула педесет један... Ви сте казали...

(Улази Герасим.)

ГЕРАСИМ:

Сметам ли?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Не сметаш, баш смо завршили!... Знам ја врло добро шта сам казао! Ове динаре, док ја не кажем другачије, не сме да види нико! Разумеш, нико! То се сад неће пуштати у оптицај!

КОВАЧ НОВЦА:

Динари су, заједно с калупима,
закључани у седам гвоздених кутија!
Кутије су закључане у окован сандук,
сандук је закључан у вашу ризницу,
а кључеви су закључани у...

ВУК БРАНКОВИЋ:

А ти би могао да закључаш тај језик!
Знам где су закључани!
Ајде, губи се!

(Ковач новца излази.)

ГЕРАСИМ:

Кујеш нове динаре?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Лето тек почело, а већ је и ноћу врућина!

ГЕРАСИМ:

Косово ће те, изгледа, много коштати?

ВУК БРАНКОВИЋ:

И више него много, мој Герасиме!
Данас опремати оволику војску,

значи довести земљу до просјачког штапа!
Али то је, као и обично, моја брига!
А која је брига довела тебе са Атоса?

ГЕРАСИМ:

Дошао сам, јер сам чуо за битку.

ВУК БРАНКОВИЋ:

Шта ти имаш са битком?

ГЕРАСИМ:

Кажи ми, Вуче, отворено: какве изгледе
Лазар стварно има у косовском боју?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Са мнош и мојом војском, прилично велике!
Али без мене и без моје војске
тешко да би имао веће од никаквих!

ГЕРАСИМ:

А сад ми кажи... да ли је истина
да према Лазару у последње време
опет показујеш отпор и нетрпељивост?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Ја за то нисам ни најмање крив!

ГЕРАСИМ:

Значи, показујеш! Тоба сам се и плашио!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Он мисли да се историја ствара
само великим потезима великих владалаца,

великим јунаштвима великих јунака,
и великим страдањем великих мученика!

ГЕРАСИМ:

А ти, као и увек, верујеш да историју потајно плету уходе,
жбири и доушници, прерушени у калајџије и табаке?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Због чега си ти, у ствари, дошао с Атоса?
Због чега си напуштао Хиландар?

ГЕРАСИМ:

Дошао сам да те упозорим да овога пута мораш да подр-
жаваш Лазара свим што имаш, и свим што можеш и знаш!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Свим што могу? И свим што имам и знам?
Значи, и тим мојим уходама и жбирима,
прерушеним у калајџије и табаке?
А зашто мислиш да морам да га подржавам?

ГЕРАСИМ:

Зато што је Србија у опасности већој но икад! А с њом је у
опасности и цео хришћански свет! А Лазар је данас једини
човек који би могао да спасе и хришћанство, и Србију!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Ко?

ГЕРАСИМ:

Он једини у овој све већој гомили све мањих краљева,
кнежева и деспота има неку идеју, и неку визију...

ВУК БРАНКОВИЋ:

Визију? Лазар?

А зар ти мислиш да ја визију немам?

ГЕРАСИМ:

Ти? Какву ти имаш визију?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Ова соба је велика седам са осам!

Онај бор је висок тридесет метара!

Онај во, пред ковачницом, тежак је хиљаду кила!

Оно буре захвата двеста литара!

Над нама је таван за четрес кола сена!

Звоно на торњу у четири избија четири,

у седам сати избија седам пута!

Ето шта је моја визија!

Подрум је камени, буре је дрвено,
рукавице су вунене!

Змија је отровна, бресква је слатка,
пелен је горак!

Срба је мало, Турака је много!

Један и један су два,

и то је цела прича и филозофија!

Зашто ме гледаш?

ГЕРАСИМ:

И ти то називаш визијом?

ВУК БРАНКОВИЋ:

А какву то визију, кажи, има Лазар?

ГЕРАСИМ:

Лазар је био довољно паметан да схвати да ће тешко
ујединити Србе ако покуша да потчини све српске

великаше, и ако себе прогласи царем, на шта су га многи, колико знам, наговарали!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Ја сигурно нисам!

ГЕРАСИМ:

Срећом, Лазар је био довољно мудар да их не послуша! Знао је да би то донело више свађе него слоге, и више крви него мира! Он је схватио да је важније да народ буде уједињен једном судбином, него једном круном! Видео је да Срби имају колико хоћеш кнежева и великих кнежева, деспота и великих деспота, великих војвода, великих севастократора, великих челника... али да патријарха имају само једног! Да владарских двораца имају на сваком брду, али да цркву имају само једну! Схватио је да православна хришћанска вера прелази преко свих српских граница, и да уједињује све српске земље, свеједно коме припадају! Уместо да насилно и узалудно мири непомирљиве Бранковиће са непомирљивим Балшићима, и Балшиће са Котроманићима, и да се при том и сам са свима завађа, он је учинио нешто веће и важније: помирио је Цариградску и Пећку патријаршију!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Велики потез!

ГЕРАСИМ:

Захваљујући том потезу, Србија је ојачала много више но што би ојачала после неке војничке кланице! Србија је под Лазарем постала нови Синај, и нова Света Гора!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Да Крушевац не постане нови Цариград? Или нови Рим?

ГЕРАСИМ:

С твога се прозора виде Цвиљен и Каљаја,
оно буре, и онај бор,
а с Лазаревог се види Јерусалим!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Говориш као да си Лазаревић, а не Бранковић!
Као да си Лазарев брат, а не мој!
Као да нема ниједне друге главе, осим Лазареве!
И као да нема ниједног другог пута,
ни другог начина да се Србија одржи,
до пута и начина које види Лазар!

ГЕРАСИМ:

А ти мислиш да је твоја глава та друга глава која види
неки други и бољи пут, и неки други и бољи начин? Чак
и да јесте – а ја мислим да није! – сад није време да се о
томе разговара!

ВУК БРАНКОВИЋ:

А шта би, кажи ми, сви ти Лазареви начини, и све те
његове, како ти кажеш, „идеје и визије“, вредели сутра
на Косову да није мене? Да није моје војске?

ГЕРАСИМ:

И Лазар, колико знам, има велику војску!
Већу но што би ико у Србији мого да сакупи!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Велика јесте, али довољна није!

Можеш да кажеш: има Обилића,
Обилића, јунака над јунацима!

ГЕРАСИМ:

Обилића такав глас не прати без разлога!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Јеси ли ти зато дошао чак са Атоса?
Да ми испред носа машеш Обилићем?

ГЕРАСИМ:

Обилића нисам поменуо ја, него ти!
Кад ти га неко помене, ко да те потпали!
Шта имаш толико против Обилића?
Шта је то против тебе урадио Обилић?
Зашто од Обилића стално толико зазиреш?

(Улазе Трпезар и Парамунац.)

ТРПЕЗАР:

Господару!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Шта је? Зашто ме прекидаш?

ТРПЕЗАР:

Овај човек каже да мора да вас види!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Који човек? Умеш ли ти да приђеш, не видим те!

ПАРАМУНАЦ:

Ја сам, господару!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Парамунац? Одакле долазиш?

ПАРАМУНАЦ:

Са Горњег Лаба и Топлице!

Доносим вам хитне и важне вести!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Герасиме, причекај, нешто је искрсло!

Нек ти трпезар наточи чашу вина!

Ти дођи овамо!

(Вук Бранковић и Парамунац излазе.)

ТРПЕЗАР:

Да вам наточим белог или црног?

ГЕРАСИМ:

Црног! Пола чаше!

Како се оно зове овај човек?

ТРПЕЗАР:

Парамунац!

ГЕРАСИМ:

Чиме се бави?

ТРПЕЗАР:

Дужност му је да гледа и да слуша.

И да о свему што види и што чује
обавештава Вука Бранковића!

Знам да се креће по целој Србији.

А путује и по Грчкој и Угарској.

*(Пре нејо што ће ипужити вино Герасиму, Трпезар оти-
ије један љуљај.)*

ГЕРАСИМ:

Кришом пијуцкаш господарево вино?

ТРПЕЗАР:

Мој је главни посао на двору
да пробам да нешто није отровано!

ГЕРАСИМ:

И тако пробаш свако пиће?

ТРПЕЗАР:

И јело!

ГЕРАСИМ:

Зар се Вук плаши да ће га неко отровати?

ТРПЕЗАР:

Никад се не зна ко шта о коме мисли!
Ни ко је за шта, и због чега, спреман!

ГЕРАСИМ:

Реко сам пола!

Због мене ниси морао да пробаш!

ТРПЕЗАР:

Извините, то ми је прешло у навику!

ГЕРАСИМ:

Не би се рекло да имаш тежак посао!

ТРПЕЗАР:

Да сте ви у мојој кожи, преосвећени,
имали бисте о томе друкчије мишљење!

Шта мислите,

како ја једем, и како пијем,
како ручам, и како вечерам,
кад пред сваким залагајем и гутљајем
стрепим да ми не буде последњи?

(На њоду њримеџи, њодиџне, и Герасиму њружи, сребрни динар.)

Је ли ово вама испало, преосвећени?

ГЕРАСИМ:

Мени сигурно није!... Изгледа необично...

(Враћају се Вук Бранковић и Парамунац.)

ВУК БРАНКОВИЋ:

Мораш, што пре, да нађеш тог видара!

ПАРАМУНАЦ:

Како да нађем иглу у пласту сена?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Тражи га, и нађи како знаш!

Ја сам ово чекао годинама!

Дижи сад руке од Турака и Косова!

Дижи руке од свега, и тражи видара!

Хоћу да га нађеш, и да га пратиш!

Хоћу да знам за сваки његов корак:

где је био, шта је радио, кога је срео!
Шта је јео, шта је пио, шта је сањао!

ПАРАМУНАЦ:

Да сам ја знао да је он тако важан...

ВУК БРАНКОВИЋ:

Није он важан, ко каже да је важан?
Али ће до нечег важног да ме доведе!
До прекосутра све ми јављај у Призрен,
а од прекосутра увече на Косово!
Држи, купи вина!

ПАРАМУНАЦ:

Хвала, господине!

ВУК БРАНКОВИЋ:

И упамти: сваку реч, сваки корак!

(Парамунац и Тријезар излазе.)

ГЕРАСИМ:

Не разумем, Вуче...

ВУК БРАНКОВИЋ:

Шта не разумеш?

ГЕРАСИМ:

Прво, видим, треба ти много новца
да за косовску битку опремиш војску!
А наређујеш да новац ставе под кључ!
Зашто паре кујеш, кад их закључаваш?

Од кога их кријеш? И зашта их чуваш?
Шта намераваш тим парама да плаћаш?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Одједном постављаш толико питања!...

ГЕРАСИМ:

Сада си свог човека испратио,
налажући му да дигне руке од свега,
и од турске војске, и од Косова!
И да по Србији тражи неког видара!
Ко ти је тај видар? И шта ти је то
што ти је важније од исхода косовске битке?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Питам ли ја тебе за твоје послове?

ГЕРАСИМ:

И шта ти значи овај сребрни динар?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Какав динар? Откуд ти овај динар?

ГЕРАСИМ:

Зашто овде, на овом динару,
твоје име сија без Лазаревог?
Зашто је нестало Лазарево име?

VI

СЦЕНА ПУНА НЕОБИЧНИХ СУСРЕТА И РАЗГОВОРА, КОЈА СЕ ЗАВРШАВА СНОМ У КОМ СЕ МИМОИЛАЗЕ ЧАМАЦ ПУН РИБА И ЛАЂА ПУНА ЛУБЕНИЦА

(Бреј с која се, уокруї, види цело Косово поље. Ту се, на некој врсти осмајрачнице, налази Војиша. Уморан и ирашињав, и нейрекидно се са страхом осврћући око себе, долази шорбама ирејшварени Бојоје.)

БОГОЈЕ:

Еј, војниче! Иде ли се овуда према Косову?

ВОЈИША:

Не иде!

БОГОЈЕ:

Не иде? Значи да сам залуто!

Преварила ме она погана праља!

ВОЈИША:

Ниси залуто: стиго си!

БОГОЈЕ:

Зар је ово, што се види одавде, Косово?

ВОЈИША:

Докле ти око допире!...

Судећи по том кожуху, ниси оклопник?

БОГОЈЕ:

Ја се бавим медицином и хирургијом.

И бријањем.

ВОЈИША:

Натоварен си ко дубровачки караван!

Шта то носиш? Свиле и мрчарије?

БОГОЈЕ:

Носим инструменте... мелеме, игле, тестеру...

ВОЈИША:

Сечеш дрва?

БОГОЈЕ:

Сечем ноге и руке!

И сечење је понекад лечење!

Да можда и ти од нечега не болујеш?

ВОЈИША:

Право да ти кажем, болујем! Већ два дана!

Али моју би болест, руку на срце,

мого да излечи и лепо печен певац!

БОГОЈЕ:

И за то имамо лека! Држи, једи!

ВОЈИША:

Шта ти је ово?

БОГОЈЕ:

Није печен певац, али је сир!

ВОЈИША:

Ово сир?

БОГОЈЕ:

Мешан козји и овчи!

ВОЈИША:

Зашто је овако длакаво, ако је сир?

БОГОЈЕ:

Зато што га носим у торби од козлине!

ВОЈИША:

Више личи на јазавца, него на сир!

А и смрди ко јазавцац!

БОГОЈЕ:

Ако ти смрди, а ти пољуби, па остави!

ВОЈИША:

А што се ти стално осврћеш око себе?

БОГОЈЕ:

Ја? Што би се осврто?

ВОЈИША:

А кад шијеш ту торбу... зашто длакаву страну
не окренеш напоље, него унутра?

Овако ти се у њој све одлакави!

БОГОЈЕ:

Ниси ти гладан...

ВОЈИША:

Него шта, него сам гладан!

БОГОЈЕ:

Све док ти ове длаке сметају, ниси ти гладан!

Да си гладан, не би их ни приметио!

Зато се торбе од козлине и шију овако...

овако, да длакава страна дође унутра!

Длаке показују ко је гладан, ко није!

ВОЈИША:

Теби тај сир мора дуго да траје!

Јеси ли на њему тако поломио зубе?

БОГОЈЕ:

Мене су браћа хранила дрвеним крушкама!

ВОЈИША:

Дрвеним чиме?

БОГОЈЕ:

Ћути!... Слушај!

ВОЈИША:

Шта је?

БОГОЈЕ:

Као да неко долази!

ВОЈИША:

Тебе је нешто много испрепадало!

БОГОЈЕ:

Биће паметније да се ми мало склонимо!

(Војиша и Бојоје се склањају у чесмар. Долазе Иван Косанчић и Милан Тоћлица.)

ТОПЛИЦА:

Још не могу да дођем себи
од онолике турске силе и ордије!

КОСАНЧИЋ:

На Србију је данас зинуло
и оно што постоји, и оно што не постоји!

ТОПЛИЦА:

То тако кнезу Лазару не смемо казати!

КОСАНЧИЋ:

А зашто не смемо?

ТОПЛИЦА:

Не смемо, да га не бисмо обесхрабрили!
Ако би знао колико има Турака,
могао би одустати од битке!
А онда би се цела та Азија
размилела по Србији без отпора!

КОСАНЧИЋ:

А шта ти мислиш да треба да му кажемо?

ТОПЛИЦА:

Да кажемо нешто што неће да га испрепада!
Уместо да кажемо да је Мурат довео јаничаре,
казаћемо: довео је гребенаре и ситаре!
Уместо да је довео азапе и акинџије,
казаћемо да је довео чешљаре, седларе,
кожухаре...

КОСАНЧИЋ:

А шта ако Лазар на те твоје чешљаре,
гребенаре и ситаре, удари с пола снаге,
а тамо га, уместо гребенара и ситара,
са свом снагом,
дочекају јаничари и азапи?

ТОПЛИЦА:

Ваљало би то ипак мало ублажити!

КОСАНЧИЋ:

Казаћемо онако како јесте!

ТОПЛИЦА:

Ако останеш при своме, Косанчићу,
пресешће кнезу вечерас кнежева вечера!

КОСАНЧИЋ:

Боље но да нам свима сутра преседне доручак!

(Одлазе. Бојоје и Војиша излазе из чесџара.)

ВОЈИША:

Не знам зашто се кријемо од наших!

БОГОЈЕ:

А откуд сам могао знати да су наши?
Уосталом, увек је боље и паметније
да те не виде, док ти не видиш њих!
Кад те не виде, можеш више да чујеш!
Јеси чуо какву су силу видели?

ВОЈИША:

Ја сам ту силу видео и без њих!
Два дана ја овде седим и осматрам!
И да бар ветар не дува с турске стране!
Стужило ми се од овог лојаног задаха!
Овде и цвеће мирише на лој!

БОГОЈЕ:

Зато што Турци све праве на лоју!
И баклаве, и пилав, и пите!
Чак и свеће праве од лоја! Лојанице!

ВОЈИША:

Свеће бар не једем!

БОГОЈЕ:

Ти овде гладујеш, а око тебе миришу
села пуна кајмака, сира и јаја!
Из ових села би, за једно једино јутро,
мого да сакупиш целу поплаву млека!

ВОЈИША:

Мени би доста било једно лонче!

БОГОЈЕ:

Видиш ли, под оним липама, кров оне сељачке куће? Као
да су те липе излегле и кућу, и шталу, и амбар, и волујска

кола, и тикве, и дрвљаник, и секире, и све то чувају под својим великим материнским крошњама!...

ВОЈИША:

Она двојца поменуше неку вечеру?

БОГОЈЕ:

Сигурно се велика српска господа
скупљају код кнеза, на вечери, уочи битке!

ВОЈИША:

Тамо се неће јести купус и зеље!

БОГОЈЕ:

Изнеће они смуђеу у вину,
штуке на зејтину, кечиге с бадемима,
шаране са маслинама и першуном,
пастрмке у лишћу винове лозе и нане,
укъеве пржене на смрековом жару, и орошене
соковима из четруне и лимуна!

ВОЈИША:

Њихов је пост маснији него наш мрс!

БОГОЈЕ:

Изнеће и зечеве, пуњене пачијим јајима,
изнеће и срнетину хвостанску, са кестењем,
и препелице, и фазане, и јаребице,
и кљукане гуске, и товљене свиње,
и на ражњу печену вепровину,
и вепрову главу, са роговима од паприка!
Оћеш ли сира?

ВОЈИША:

Тај ти је сир длакавији од међеда!
Ко да ће да једе он мене, а не ја њега!

БОГОЈЕ:

Понуђен ко почашћен!

ВОЈИША:

Живота ти, како их разликујеш?

БОГОЈЕ:

Кога?

ВОЈИША:

Тај сир и тај кожух! Да ли ти се деси
да се сиром огрнеш, а кожух вечераш?

БОГОЈЕ:

Будићеш ти мене ноћас...

кад од глади не могаднеш да заспиш!

Од глади се добија огница ефимера!

„Огница ефимера јаже стварае се от глади!“

Али твоја глад је твоја брига!

Моја је брига да мало одспавам!

Мене сутра чека велики посао!

Сутра ће више посла него ја

имати само вране и гаврани!

*(Бојоје лејне, њоложивши љаву на шорбу, и њокривши се
кожухом. Све се њолако смири и ујаси. Пошћуна шћишина.
Бојоје, очийледно, не усїева да засїи. Најзад се усїрави.)*

БОГОЈЕ:

Еј! Спаваш ли?

ВОЈИША:

Не спавам.

БОГОЈЕ:

Шта радиш? Гладујеш?

ВОЈИША:

Не гладујем! Сањам!

БОГОЈЕ:

Сањај, сањај!... Сањаш сутрашњу битку?

ВОЈИША:

Сањам да седим покрај Велике Мораве!

БОГОЈЕ:

И шта сањаш да радиш крај те Мораве?

ВОЈИША:

Сањам да гледам како се мимоилазе
чамац пун риба и лађа пуна лубеница...

VII

КНЕЖЕВА ВЕЧЕРА, КОЈА СЕ ПРЕТВАРА У ВЕЛИКУ ШАХОВСКУ ПАРТИЈУ ВУКА БРАНКОВИЋА

(Двор Вука Бранковића, на Градини, брду изнад цркве Самодреже, у коме кнез Лазар, уочи битке, припређује вечеру за своје великаше и виђезове. У њочейку, на сцени су кнежеви сестрићи, браћа Лазар и Стеван Мусић, и великаши Левчанин и Тамнавац.)

ЛЕВЧАНИН:

Хоћете ли нам казати, браћо Мусићи,
зашто нас Лазар окупља вечерас?

СТЕВАН МУСИЋ:

Вечерас је последњи договор пред битку!

ЛЕВЧАНИН:

Бојим се да нас та битка не кошта прескупо!

ТАМНАВАЦ:

О томе бих и ја имао нешто да кажем!

ЛАЗАР МУСИЋ:

Што је имало да се каже, казано је!
Што је ту је, сада је касно говорити!
Речи су се претвориле у војске!

ЛЕВЧАНИН:

А ко је кнезу Лазару дао право
да о томе одлучује без нас?
И зашто је Лазар својој кнежевској титули,
уз *Госйодин Србљем и Подунавију*,
црвеним словима дописао: *и Приморју*?
И шта он има по Левчу да ми потврђује
воштаним и златним печатима из Крушевца?
Зар ја немам моје воштане печате?

ЛАЗАР МУСИЋ:

Власт му је предата одлуком државног Сабора!

ТАМНАВАЦ:

Зато што је патријарх Лазарев човек!

ЛЕВЧАНИН:

Знамо ми добро чиме га Лазар поткупљује!
Зидајући по Поморављу цркве,
и скупљајући отшелнике, столпнике,
и молчалнике, Светогорце и Синаите!

СТЕВАН МУСИЋ:

А кога би, по теби, требало да скупља?
Календерије, хајдарије, абдале,
бабаије, и друге турске дервише?

ЛЕВЧАНИН:

Србијом владају попови, а не Лазар!
Куд год се окренеш, свуда сига и сукно!

ЛАЗАР МУСИЋ:

Било би боље да припазиш шта говориш!

ЛЕВЧАНИН:

Да би ми неко запушио уста,
морао би да буде барем кнез,
а не кнежев сестрић! Мусави Мусић!

ЛАЗАР МУСИЋ:

Ако твој отац, Левчанине, неком левчом
није успео да те научи реду,
да нисмо у овом двору, у коме смо,
научио би те брзо овај мач!

СТЕВАН МУСИЋ:

Хоћемо ли да се тучемо против Турака,
или међу собом?

ЛЕВЧАНИН:

Ја, браћо Мусићи, нисам дошао овде
да се преганам с кнежевим сестрићима!
Дошао сам да разговарам с Лазарем!
Дошао сам да пробам да га уразумим,
да не уништава Србе и Србију,
да се не туче, већ да преговара,
да се не противи јачем, да се покори,
да не гинемо лудо и без потребе!
Доста нам је оне кланице на Марици!

(Улази кнез Лазар, са Вуком Бранковићем, Милошем Обилићем и осталим великашима и вићезовима.)

ЛАЗАР:

Прво, Левчанине,

о глави можда и може да се преговара!

Али о образу, ко има образа, не може!

А, друго, знам ја зашто ти нећеш у битку!

Ти мислиш: далеко је Левач од Косова!

А Косово ће ти сутра стићи у Левач!

ЛЕВЧАНИН:

И јачи од тебе су признали турску власт!

ЛАЗАР:

Који то „јачи“?

ЛЕВЧАНИН:

Краљ Марко! Деспот Константин Дејановић!

ЛАЗАР:

Чиме су то они показали да су јачи?

Јесу ли они повратили Алтомановићеве земље?

Јесу ли они сакупили војску

и на Плочнику потукли Мурата?

Је ли краљ Марко, ил деспот Константин,

измирио

Цариградску и Пећку патријаршију?

Ко је утврдио границу према Угарској?

Ко је припојио Браничево и Мачву?

Марко, или Константин, или Лазар?

ТАМНАВАЦ:

Марко и Константин су избегли проливање крви,
сачували су земљу, сачували народ!

ЛЕВЧАНИН:

Док твоји сељаци, Лазаре, заједно с тобом,
буду остављали кости по Косову,
њихови ће мирно да жању пшеницу!

ЛАЗАР:

Како „мирно“, када Мурату морају
да дају војску, и храну за војску?
Нису проливали крв за своју земљу,
да би је проливали ратујући за Мурата!
Нису је проливали противу Турака,
да би је проливали против своје браће!
Нису гинули на рођеном прагу,
да би гинули негде у Анадолији,
коју никада нису ни видели,
против неких Караманида,
за које никада нису ни чули!
И који можда и не постоје!
Неће да остављају кости по Косову,
да би их остављали негде по Азији!
И шта он каже: „Мирно жању!“
Мирно жању, и мирно кују,
и мирно копају руду, али за кога?
Жању, да могу да плате Турцима харач!
Мирно жању, да би могли мирно да гладују!
Од таквог се мира морамо бранити!
И још нешто!
Немојте ви да ми причате о сељацима!
Није вама ни до сељака, ни до Србије!

ТАМНАВАЦ:

То баш неће бити истина, кнеже...

ЛАЗАР:

Шта је истина, а шта није,
не доказује се овде, него на Косову!
Јесте ли ви дошли да се борите, или да причате?

ЛЕВЧАНИН:

Ми смо овде дошли да разговарамо
вреди ли или не вреди да се боримо!

ЛАЗАР:

Да разговарате вреди ли, или не вреди?
Са главом на пању – да разговарате?

ТАМНАВАЦ:

Ми смо дошли да поставимо питање...

ЛАЗАР:

Питање није хоћемо ли или нећемо да се боримо,
него хоћемо ли или нећемо да постојимо!
А долазити Мурату под чадор,
клањајући се његовим коњушарима,
куварима, берберима и коњским реповима,
метанисати, и љубити му чизму,
да ли то за тебе значи „постојати“?

ОБИЛИЋ:

Кнеже! Ево Косанчића и Топлице!

ЛАЗАР:

Било је и време!

(Улазе Милан Тојилица и Иван Косанчић.)

ЛАЗАР:

Нешто дуго остадосте међу Турцима!

КОСАНЧИЋ:

Требало нам је, кнеже,
више времена но што смо рачунали!

ЛАЗАР:

Шта имате да кажете? Шта сте видели?

КОСАНЧИЋ:

Нажалост, кнеже Лазаре, ништа добро!
Турска војска је притисла цело Косово!
Једним се крилом ослања на Ситницу,
другим на Лаб!

Од шатора су подигли целу варош,
са улицама уздуж и попречно,
с ашченицама, занатлијама и дућанима!
Турака је бар двапут више но Срба!

ЛАЗАР:

Јеси ли сигуран?

КОСАНЧИЋ:

Турци, прво, имају јаничаре, педесет хиљада,
па имају азапе, тридесет хиљада,
па имају пешаке, зване јаје, шездесет хиљада,
па имају акинције, двадесет хиљада!

ЛЕВЧАНИН:

А Срба једва да има седамдесет!

ЛАЗАР МУСИЋ:

Да је барем Дубровчанин Радославић,
како је обећо,
израдио оне балисте и бомбарде!

ТОПЛИЦА:

Војска је велика, ал скупљена с коца и конопца!
То и нису неке делије и газије, него левенте!

КОСАНЧИЋ:

Не бих рекао, кнеже, да су левенте!
Ни да су скупљени с коца и конопца!
Турска војска је мајсторски бирана!
Врло је искусна, добро наоружана,
одлично плаћена!

ТОПЛИЦА:

И да су просом плаћани, били би преплаћени!

ЛАЗАР:

Ваши се извештаји, очито, не слажу!
Косанчић каже: црно, Топлица: бело!
Чему да верујем? Црном или белом?

КОСАНЧИЋ:

Султан Мурат је довео обе војске,
из Румелије и Анадолије,
са синовима, Бајазитом и Јакубом!
Ту су и Ејне-бег субаша, и Евренос-бег!
То су њихове најбоље војсковође!

ОБИЛИЋ:

За њих то није битка ко остале битке!

ВУК БРАНКОВИЋ:

А зар за нас јесте?

ОБИЛИЋ:

За њих је то, кнеже Лазаре, свети рат!

ВУК БРАНКОВИЋ:

А зар за нас није?

ЛАЗАР:

Има ли још нешто важно, Косанчићу?

КОСАНЧИЋ:

Међу Турцима, кнеже, има и Срба!

И Грка, из Епира и Тесалије!

На Муратовом двору, као рикабдар,
ведри и облачи неки Србин!

СТЕВАН МУСИЋ:

Србин Хамза?

ТОПЛИЦА:

Ради се о турским вазалима, кнеже!

ЛЕВЧАНИН (*Тамнавицу*):

Паметни виде што луди не виде!

ТАМНАВАЦ:

Шта мислиш да виде?

ЛЕВЧАНИН:

Глава се може склонити и под фес,
док опет не дође време за нашу капу!

ТОПЛИЦА:

То су хришћански војници и витезови!
Наша браћа по крви и по вери!
Можда бисмо на њих могли рачунати?

ЛАЗАР:

Та наша браћа по крви и по вери
не желе да нам буду браћа и по судбини!
А што се тиче тога Србина...

СТЕВАН МУСИЋ:

Србина Хамзе?

ЛАЗАР:

Србина Хамзе, и других турских Срба...
Они ће своју оданост Турцима
доказивати на српским главама!
Значи, Косанчићу, све сте ми казали?

КОСАНЧИЋ:

Све.

ЛАЗАР:

Дакле, господо,
извештаје са Косова смо чули.
Турци су такви какви су,
и то су што су.
И било да су овакви или онакви,
бели или црни, левенте или газије,
какви су да су, морамо да се боримо!
Сад је најважније да видимо какви смо ми!

ТАМНАВАЦ:

А, ако је тачно, као што каже Косанчић,
да је Турака двапута више но Срба?
Нећеш ваљда и онда да се бориш?

ЛАЗАР:

Ја не одлучујем да ли ћу ићи у борбу
по томе колика је сила која ми прети,
него по томе колику светињу браним!

ВУК БРАНКОВИЋ:

За ту светињу треба и наздравити!

ЛАЗАР:

Седите, господо!

Вечерас је трпеза монашка, а не кнежевска.

Вечерас на њој нема вепровине,

нема срнетине ни дивокозине,

нема фазана и препелица, нема јаребица,

ни печених дивљих голубова, ни риба,

ни устрељених дивљих и питомих пловки!

Ово је више причешће, него вечера!

Ми ћемо сутра бити Христови ратници!

И јешћемо оно што је јео Христос!

ЛАЗАР МУСИЋ:

Господо, да се помолимо!

МОЛИТВА КНЕЗА ЛАЗАРА НАД КОСОВСКОМ ТРПЕЗОМ

Нек немамо ништа,
до једно зрно соли!

Ал нек све буде
њиме осољено!

И кад нам све
однесу воде и ватре,
то једно зрно
нек нам буде све!

СВИ:
Амин!

ЛАЗАР:
Прву ћу чашу подићи мојим војницима!
А прву ћу здравицу првome међу њима!
Да још једног Обилића имам у војсци,
мирније бих уочи Косова спавао!

ВУК БРАНКОВИЋ:
И ја бих, кнеже Лазаре, наздравио!
Ал ја бих здравицу почео с друге стране!
Не од првога, него од последњег!
Па, ако у последњем препознате првог,
да моја здравица не буде утук на твоју,
молим те, кнеже Лазаре, да ми допустиш
да, преко обичаја, вечерас наздравим први!

ЛАЗАР:
Шта ти то значи?

ВУК БРАНКОВИЋ:
На Косову се неће сукобити само
две државе, Турска и Србија,
нити два народа, нити два владара,

него два континента,
две вере,
два бога!
Сутра у највећу борбу, Лазаре, улазиш!
А рука онога ко ће да те изда
вечерас је с тобом на трпези!

ЛАЗАР:

Надам се, Вуче, да знаш шта говориш!

ЛЕВЧАНИН:

Обилићу, Вук ко да гледа у тебе!

ОБИЛИЋ:

Чини ти се!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Ово што говорим, Лазаре, говорим
на основу потпуно поузданих
и проверених чињеница и доказа!

ТАМНАВАЦ:

Обилићу, Вук гледа према теби!

ОБИЛИЋ:

А због чега би гледао према мени?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Ова се прича ни мени, Лазаре, не прича!
Али ја ту причу морам испричати,
да се не би сутра испричала сама,
на Косову, крлавим словима!

ОБИЛИЋ:

Левчанине!

Не чини ли ти се да Вук гледа на мене?

ЛЕВЧАНИН:

А има ли разлога да гледа?

ЛАЗАР:

Можемо ли најзад да чујемо

ту твоју причу, чињенице и доказе?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Сутра неће бити краља Марка, да нам помогне!

Он ради оно што му нареди Мурат!

И неће бити деспота Константина!

Преко његових црвених земаља

на Косово нам долази црна војска!

Епир и Тесалија су препуни бивших Срба!

Тома Прељубовић је, говорећи грчки,

заборавио матерњи српски језик!

Ђурађ II Страцимировић Балшић

с Турцима се борио против краља Твртка!

И кад се уплаших да ће се потурчити,

он се, како чујем, покатоличео!

Па кад се тако обрће и преврће твој зет,

твој зет, Лазаре, и мој нови пашеног,

и кад се обрће толика српска господа,

зашто се не би обрно и преврно

и неко од твојих прослављених војника?

Зашто се последњи не би крио у првом?

И зашто се, после толико Јуда,

и Јуда над Јудама не би међ нама објавио?

ЛАЗАР:

Хоћеш ли да кажеш да је Јуда и овде
дошао да заради своје сребрњаке?

ВУК БРАНКОВИЋ:

То питање не треба да постављаш мени!
Постави га Милошу Обилићу!

ОБИЛИЋ:

На такво се питање одговара мачем!

ЛАЗАР:

Не потежи тај мач за мојим столом!

ОБИЛИЋ:

А зар за твојим столом твоји зетови
могу без доказа да оптужују честите људе?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Ко каже да оптужујем без доказа?

ЛАЗАР:

Можемо ли те доказе да видимо?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Добићете их и више него што треба!... Стражарећи изме-
ђу Топлице и Горњег Лаба, моја стража је ухватила једног
турског уходу! Одвраћао је војнике од битке, говорећи
како ће им Турци сећи главе, просипати црева, одсецати
руке и ноге! Стража га је везала и повела у Звечан, на
испитивање! Не причам вам све детаље, износим само
оно што је најважније! А онда се појавио Милош Обилић!

Да не дужим причу: према изјави стражара, Обилић је потврђивао све оно што је тај ухода говорио: да је српско царство пропало, да је борба с Турцима бесмислена, безнадежна и, једном речју, унапред изгубљена!

ОБИЛИЋ:

Кнеже Лазаре, то није било тако!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Чујте шта каже! Не каже: то није било, већ каже: то није било *и*ако! Значи да је било, а *како* је било, иако је то много мање важно, чућете одмах! Командир страже је открио да се Обилић и тај ухода познају још од раније! Открио је, такође, да се они у близини бојишта нису срили случајно! Чак каже да су између себе и разговарали, а да су посебно важне делове разговора водили на латинском језику!

ОБИЛИЋ:

Ја сам на латинском изговорио само једну потпуно неважну реченицу!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Чујте! Опет не каже: нисам разговарао на латинском, него: на латинском сам казао нешто потпуно неважно! А зашто би два Србина пред трећим говорила латински ако не зато да тај трећи не би могао да разуме о чему они говоре? И зашто би се крило нешто што је, како Обилић каже, потпуно неважно? Размислите о томе, а ја ћу да наставим, држећи се само очигледних чињеница!

Најлепше од свега је то што се Обилић, очито, уплашио да ухода на саслушању не помене и његове прсте!

Па је потегао мач, напао стражу, исекао конопац којим су уходу везали и, да стражари нису били бржи од њега, би и њих, све до једнога, тим истим мачем исекао! Претио је да ће их исећи као лубенице! Као лубенице, и као главице купуса!

ОБИЛИЋ:

О главицама купуса, и о лубеницама,
нисам говорио ја, него тај видар!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Он се доследно брани на исти начин!
Не каже: није, него: није тако!

ЛАЗАР:

Је ли то све?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Ако треба, могу да доведем
и командира страже, са стражарима!
Могу да потврде сваку моју реч!

КОСАНЧИЋ:

Твоји сведоци од тебе примају плату!

ТОПЛИЦА:

Кнеже, ваљда се једној речи против Обилића не може
веровати више него свим оним Обилићевим борбама?

ЛЕВЧАНИН:

Није то било чија реч,
него реч једног Вука Бранковића!

КОСАНЧИЋ:

Ни Обилић није било ко, већ Обилић!

ТОПЛИЦА:

Зато што Вук сумња у Обилића, ја сумњам у Вука!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Овде се не ради само о издаји, него о завери!

ТОПЛИЦА:

Да нећеш да кажеш...

ВУК БРАНКОВИЋ:

Наравно да хоћу да кажем!

И ти си се удружио с Обилићем!

И ти, и Косанчић!

Ако затреба, могу и то да докажем!

Ти си их, кнеже, посло у турски табор,
да броје и уходе Муратову војску!

И какав су ти извештај донели?

Шта са таквим извештајем да радиш?

Један говори једно, други друго!

А иза свега се крије нешто треће!

Издаја и завера, Лазаре!

ЛАЗАР:

Можеш ли да докажеш све ове оптужбе?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Наравно да могу!

ЛАЗАР:

Обилићу, шта ти имаш да кажеш?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Што је имао да каже, казао је!

Мурату, преко својих посланика!

ЛАЗАР:

Вуче, тебе смо чули!

Сада хоћу да чујем Обилића!

ОБИЛИЋ:

Уместо причешћени, како смо желели,
на Косово ћемо отићи отровани!

А зашто нас Вук, и с каквим разлогом,
трује и завађа уочи саме битке?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Чујете ли? Уместо да одговара, он пита!

Овде се не говори о причешћу и тровању,
него се говори о твојој издаји!

ОБИЛИЋ:

Да сам на твоме месту, кнеже, ја бих се питао:
коме то треба Обилићева издаја?

Ко има највише користи од тога
да се докаже да је Обилић издајник?

На то питање не уем да одговорим!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Наравно да не умеш!

ОБИЛИЋ:

Али се може питати и овако:

ко од тога има највише штете?

Одговор на то је једноставан: Лазар!
 А ко, опет, од Лазареве штете
 може да има највише користи?
 На то бих већ умео да одговорим!
 Одговор се намеће сам од себе!

ЛАЗАР:

Кажи, јеси ли напао Вукову стражу?

ОБИЛИЋ:

Од ње сам бранио невиног човека!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Чујете ли? Не каже: нисам напао!
 Каже: бранио сам невиног човека!
 То бранио сам значи *напао сам*!
 А тај невини човек, кога је бранио,
 није нико други до турски ухода!

ОБИЛИЋ:

Колико пута треба да вам кажем
 да није турски ухода, него наш видар!

ВУК БРАНКОВИЋ:

А, кад је видар, зашто се код Лаба
 у жбуњу крио од Косанчића и Топлице?
 Сад смо и на то дошли, Косанчићу!
 Наравно, Косанчић и Топлица, у својој будности,
 тога уходу нису ни опазили!
 Не знам да ли намерно или ненамерно!
 Нека сами објасне зашто нису!

КОСАНЧИЋ:

Да можда и за то немаш неког сведока?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Наравно да имам! Зове се Војиша!

Трговац кожама из Новог Брда!

ЛАЗАР:

Остајеш при томе да је тај човек видар?

ОБИЛИЋ:

Лекар, хирург и берберин из Призрена!

ВУК БРАНКОВИЋ:

А како да неко ко је из Призрена

не зна за пут од Призрена до Косова?

Него за пут пита страже и трговце?

КОСАНЧИЋ:

То, наравно, могу да ти посведоче

твоји стражари, и тај трговац кожама?

ВУК БРАНКОВИЋ:

И једна праља са реке Расине!

Њу је тај ухода питао за пут!

КОСАНЧИЋ:

А теби, наравно, неће бити тешко

да ту иглу нађеш у пласту сена,

и да је доведеш овде да сведочи?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Наравно да могу да је доведем!

ТОПЛИЦА:

Лако је наћи праљу у пласту сена!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Вечерас је овде довољно речено!

И довољно јасно, да би и слепац видео!

Неће ти, Лазаре, бити тешко да пресудиш!

ЛАЗАР:

Како да судим

ономе коме сам највише веровао?

И како да му не судим, кад га оптужује онај

коме сам дао своју прву кћер?

ВУК БРАНКОВИЋ:

Ти, Лазаре, не треба ником да судиш!

Доста је да се држиш чињеница!

Чињенице ће те саме довести до истине,

а истина до пресуде и правде!

ЛАЗАР:

Да бисмо дошли до истине и правде,

ово би ваљало све потанко испитати!

Саслушати Бранковићеву стражу,

пронаћи и испитати видара,

суочити видара са стражарима,

стражаре с Обилићем,

суочити видара и тог трговца!

Па наћи и испитати ту праљу!

Па тек онда донети пресуду!

Али за такву истрагу времена нема!

КОСАНЧИЋ:

На то је онај који га тужи и рачуно!

ЛАЗАР:

Имаш ли, Обилићу, какав било доказ?

ОБИЛИЋ:

Од мене тражиш доказ, а од Вука
била ти је доста и једна празна реч!

ЛАЗАР:

Нису те речи звучале тако празно!
Имаш ли икакав доказ, или немаш?

ОБИЛИЋ:

Имам! Ал моји докази нису речи!
И моји докази нису овде!
Моји су докази, честити кнеже, на Косову!
И ја ћу се својим доказима доказати,
али не вечерас, него сутра, на Видовдан,
и не овде, пред овом господом и трпезом,
него на једином правом суду: на Косову!

ЛЕВЧАНИН:

Да л би бар могао да нам кажеш како?

ОБИЛИЋ:

Заветујем се, пред овим хлебом и вином,
пред овом живом сликом Исуса Христа:
на Косову ћу сутра убити Мурата!

ЛЕВЧАНИН:

Па он је луд!

ЛАЗАР МУСИЋ:

Знаш ли ти, Обилићу, шта говориш?

ОБИЛИЋ:

А Вук ће морати да покуша да докаже
да вас је турском цару издао онај
ко вас је од турског цара ослободио!

ЛЕВЧАНИН:

Ко да се може убити Мурат на Косову!

ВУК БРАНКОВИЋ:

А зашто да не може? Обилић може све! Обилић ће мирно да уђе у турску војску, Турци ће пред њим да се склањају, да се разоружавају, да пред њим отварају чадоре, да му праве пут! А он ће мирно ући под Муратов чадор, и исећи ће Мурата као репу!

Кнеже, Обилић овим лажним заветом, коме нико разуман не може поверовати, само покушава да сакрије своју издају!

Али, како год да је покријеш, Обилићу, издаја провирује испод тог покривача! Покријеш копито, открије се рог! Покријеш рог, откријеш копито! Ђавољи посао не можеш ничим сакрити! А поготову не можеш лажним заветом!

Да он заиста намерава да, како каже, убије Мурата, морао би да буде спреман да тамо, међу Турцима, и сам погине! Турски цар није репа, да га сече како ко стигне!

ТОПЛИЦА:

Да је Мурат репа,
то би био посао за Вука!

А, пошто није репа, него цар,
то ће бити посо за Обилића!

ВУК БРАНКОВИЋ:

Сви ми сутра улазимо у битку са страхом да ћемо погинути. Али и с надом да ћемо преживети! А ако би онај ко иде у турски логор да убије Мурата гајио такву наду, био би луд! А ако је не би гајио, био би луд што иде! Али код Обилића се то питање не поставља! Обилић нити се нада, нити се не нада! Обилић зна! Обилић зна да ће сутра и он и Мурат бити живи и здрави, као што су и вечерас! А, ако неко и буде мртав, то ће бити неко од нас, који не разликујемо Јована од Јуде! Да је Обилић заиста хтео да се бори, борио би се, као и остали, у границама људског и могућег! А пошто за то није спреман, или зато што је за нешто друго боље плаћен, а да би сакрио да не може да учини оно што се данас очекује од сваког часног човека, он обећава да ће учинити нешто што се не очекује ни од самога Бога! Он својим заветом хоће да нас засени и заслепи, да не бисмо видели оно што је очигледно! А ко је луд да поверује некоме ко тако олако полаже тако тешке завете? Ако неко јесте, ја нисам!

ОБИЛИЋ:

Вуче Бранковићу,
сутра ће се свачији пут, и твој и мој,
показати на Косову ко у снегу!
Ко је ко, видеће се на Видовдан!
А теби, кнеже Лазаре,
и оном ко ме је оптужио пред тобом,
и вама, господо српски витезови,

желим да кажем само једну реч:
какви будемо сутра, бићемо довека!

(Оглази.)

ВУК БРАНКОВИЋ:
Зашто си га пустио да оде?

ЛАЗАР:
А шта је требало да учиним?

ВУК БРАНКОВИЋ:
Требало је да га окујеш, и бациш у Прилепац!

ЛАЗАР:
А како би, окован, доказао да је у праву?
И како би, окован, извршио свој завет?
Да смо га оковали, како би ти доказао
да је он лагао кад се заветово
да ће на Косову сутра убити Мурата?
На твоју оптужбу да нас лаже и вара
доста би му било да нам покаже окове!

ВУК БРАНКОВИЋ:
Зар ти, Лазаре, његовом завету верујеш?

ЛАЗАР:
Обилић је казао да ће Мурата убити!
Казао је да ће га убити сутра!
Па ћемо о томе и судити сутра!
И зашто сте одједном погнули главе?

Ако нас је Обилић напустио,
не значи да нас је напустио и Бог!

ТАМНАВАЦ:

Па зар ти мислиш без Обилића на Косово?

ЛАЗАР:

Ја не одлучујем да ли ћу ићи у борбу
по томе колика је сила која ме прати,
него по томе колику светињу браним!

ВУК БРАНКОВИЋ:

За ту светињу треба и наздравити!

(Точи се вино.)

СТЕВАН МУСИЋ:

Верујеш ли, Иване Косанчићу,
да ће Обилић извршити тај завет?

КОСАНЧИЋ:

Да ће покушати да га изврши, верујем!
Да ће и главу дати да га изврши, и то верујем!
Ал да ће га извршити, не верујем!

VIII

ЧИТАЊЕ ПРИЗРЕНСКОГ ДИНАРА

(Истије ноћи, у истио време, у истиом мраку, у соби код Рибарице.)

РИБАРИЦА:

Човек је једно кад купује,
друго кад продаје!
Кад купује, ништа му не ваља:
гуска
уска,
патка
кратка!

А кад ту исту гуску и патку продаје, човече,
не зна се шта је од чега шире и дуже!
И шта је од чега сочније и масније!

ПАРАМУНАЦ:

Она штука је била и сочна, и масна!
Ко и газдарица!
А и газдарица је, богме, права штука!
Бре, ко да ниси жена, него јело!

РИБАРИЦА:

Јеси опет гладан, гладнице војничка?

ПАРАМУНАЦ:

Упали ту свећу, жедан сам!

Па овде више нема ни капи вина!

Могла би да скокнеш по још један бокал!

Држи!

(Пружи јој сребрни динар.)

РИБАРИЦА:

Какав ти је ово динар?

ПАРАМУНАЦ:

Сребрни!

РИБАРИЦА:

Видим, човече, да је сребрни, нисам слепа!

ПАРАМУНАЦ:

То је динар Вука Бранковића, кован у Призрену!

РИБАРИЦА:

На Вуковом призренском динару

с једне је стране исковано Вуково,

а с друге стране Лазарево име!

ПАРАМУНАЦ:

Знам! Вук тиме признаје Лазареву власт!

РИБАРИЦА:

Али на овом динару Лазара нема!

ПАРАМУНАЦ:

Како нема? Дај овамо, да видим!

РИБАРИЦА:

Уместо Лазара је искован свети Стефан!

ПАРАМУНАЦ:

Свети првомученик Стефан је крсна слава
Немањића, а не Бранковића!

РИБАРИЦА:

Твој господар присваја светог Стефана...
Можда зато што хоће да присвоји власт!

ПАРАМУНАЦ:

Знаш ти шта говориш?

РИБАРИЦА:

Мора да се овај динар појавио
пре но што су хтели они што су га ковали!
И како да се нађе баш код тебе?

ПАРАМУНАЦ:

Добио сам га од господина Вука!

РИБАРИЦА:

Под прстима сам осетила да нешто није...
да није како треба, човече, да је другачије!

ПАРАМУНАЦ:

Много си ти осетљива на динар!

РИБАРИЦА:

Динар је воденички камен, који меље!

Динар је штит!

Динар је точак, с којим се најдаље путује!

Динар се чује даље од жичких звона!

Динар је дању сунце, ноћу месец!

ПАРАМУНАЦ:

С тим динаром личиш на мађионичара,

који из празне торбе вади пламен,

и који тај пламен претвара у миша,

миша у мараму, мараму у ружу,

ружу у зеца, а зеца у дрвена јаја,

из којих излеће јато папагаја!

РИБАРИЦА:

Ово је делић неког великог ковања!

ПАРАМУНАЦ:

Овај динар?

РИБАРИЦА:

Ово мало сребрно призренско сунце...

које се у мраку претвара у месец!

И које свашта осветљава!

ПАРАМУНАЦ:

Шта осветљава?

РИБАРИЦА:

Шта мислиш, колко би злата дао Вук

да Лазар не види овај сребрни динар?

И колко би Лазар дао да га види?

ПАРАМУНАЦ:

Слушај ти, вештице! Било би ти паметније
да се ти држиш твојих риба и кантара!
Дуни у ту свећу!

РИБАРИЦА:

Зар нећеш да одем за вино?

ПАРАМУНАЦ:

Оћу да спавам!

(Окрене се зиду и покрије се њреко љаве. Са улице се чује њесма:)

Збогом, први, нерођени, сине,
збогом, ружо, збогом, рузмарине!

ПАРАМУНАЦ:

И ко то нађе да пева у ово доба?

РИБАРИЦА:

Пева војска... иде на Косово!...
А сутра ће се и Вук и Лазар причестити,
у истој цркви, истим хлебом и вином!
Човече!

(Дуне у свећу.)

IX

ПЕСМА ВОЈНИКА ИЗ НОВОГ БРДА

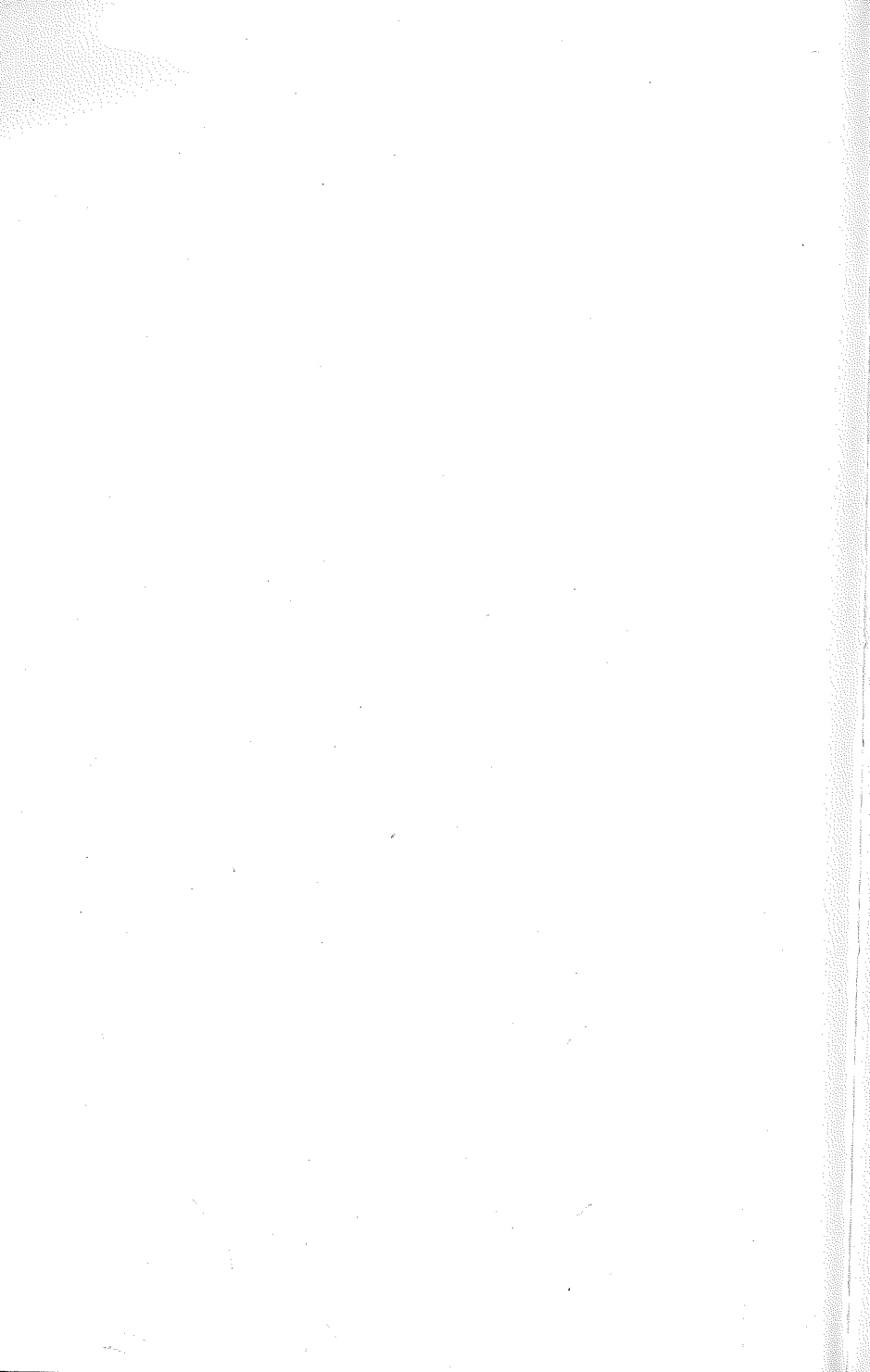
На трисветло, и на трисаставно,
одлазимо на Косово равно!

Одлазимо на суђено место,
збогом, мајко, сестро и невесто!

Збогом, први, neroђени, сине,
збогом, ружо, збогом, рузмарине!

Збогом, лето, јесени и зимо,
одлазимо, да се не вратимо!

ДРУГИ ДЕО

I

ПЕСМА ВОЈНИКА ИЗ ПОМОРАВЉА И ПОДРИЊА

Христе Боже, распети и свети,
српска земља кроз олује лети!

Лети, да долети до ведрина,
крила су јој Морава и Дрина!

II

МОЛИТВА СВЕТИМ РАТНИЦИМА

*(Видовдан, њед њочейак бийке. Једва да њочиње да се
раздањује. Пред иконама у неком кућку цркве Самодре-
же, у сенкама и њолусенкама које сћвара немирни њламен
једне свећнице, моли се, сам, њаѡријарх срѡски Сѡиридон.)*

СПИРИДОН:

Призивам и молим светог ратника Георгија,
и светог ратника Димитрија, и светог Прокопија,
светог Теодора Тирона, и Теодора Стратилата,
светог Меркурија, светог Артемија,

светог Никиту,

светог Јевсевија, и архангела Гаврила,
и славу Немањиха, архангела Михаила,

Михаила са дванаест крила:

подигните нас, и подржите, и поведите,

да у бој уђемо ко жетеоци у жетву,

и да се, као жетеоци из жетве,

са насušним хлебом из боја вратимо!

Обасјајте нас данас, и озарите,

напуните се, небеса, иконама,
иконама на светим заставама,
и оснажите нас, да се достојно боримо
за вечнују и блаженују жизан!

*(Сѣиридон се ѣридружује црквеним великодостојницима
и свешћеницима. Почиње литурѣја.)*

III

**СУЛТАН МУРАТ, УОЧИ БИТКЕ, СВОЈИМ
СИНОВИМА ДАЈЕ ПАМЕТАН САВЕТ, КОЈИ
ЈЕДАН ОД ЊИХ КАСНИЈЕ НЕЋЕ ПОСЛУШАТИ**

*(Мураџов џабор, исти џиџра. Развијена су сва чеџири
џурска барјака: део, златним словима извезен, барјак
целе војске, црвени барјак дворске коњице, и два – цр-
венозелен и жуџоцрвен – барјака јаничарских дворских
џешака. Мураџ и Бајазит слушају џојање из срџског
џоџора.)*

БАЈАЗИТ:

Шта је то што српски попови певају?

МУРАТ:

Литургија.

БАЈАЗИТ:

То си слушао и уочи Боја на Плочнику?

МУРАТ:

Не хвата мене језа од њине литургије!

Језа ме хвата од ове летње зиме!...

Осећаш ли да јутрос месечина
мирише на липов и багремов мед?

БАЈАЗИТ:

Мени се чини да мирише на пелен!

МУРАТ:

На пелен мирише ветар!

БАЈАЗИТ:

Зар ти, Мурате, разликујеш
мирис месечине од мириса ветра?

МУРАТ:

У ствари, свеједно је!
Ионако ће, за мање од сата, све
– и месечина и ветар, и Европа и Азија,
и небо и земља – мирисати на крв!
Надам се, више на српску него на турску!

БАЈАЗИТ:

Говориш тако, као да се неће
сударити војске, него планете!

(Долази Јакуб.)

МУРАТ:

Зар ти, Јакубе, ниси са својом војском?

ЈАКУБ:

Целу ноћ се преврћем с једним питањем!

БАЈАЗИТ:

Опет?

МУРАТ:

Са каквим питањем?

ЈАКУБ:

У мојој војсци има много српске властеле...

МУРАТ:

Има, па шта?

ЈАКУБ:

Питам се колко им можемо веровати.

Ако су издали своје, зар неће и нас?

БАЈАЗИТ:

Битка ће и да почне, и да се заврши,
а он ће овде да седи и да пита!

ЈАКУБ:

Нисам ја од тебе тражио одговор!

МУРАТ:

Ја сам освојио многе краљевине,
многе кнежевине, и многе деспотовине,
али сам многе од тих кнежева и краљева
оставио да владају по Румелији, као и пре.

ЈАКУБ:

Зашто си онда против њих ратовао?

МУРАТ:

Најлакше је, ал није најпаметније,
краљу кога победиш одсећи главу!
Јер та глава још може да ти послужи!

ЈАКУБ:

Зашта?

МУРАТ:

Ономе ко је на главу ставио круну,
више је стало до круне, него до главе!
Па ће за своју круну дати и главу
– и главу и народ, и земљу и веру! –
а круну неће дати ни за образ!
Његова је памет опасана,
окружена, и ограничена, круном!
Он се не греје на сунцу, него на круни!
Могло би да се каже
да му је глава уловљена у круну!
Круна је нека врста мишоловке!
Па, да би на глави сачували ту своју
краљевску или кнежевску мишоловку,
у коју им је глава уловљена,
и која им од наше милости зависи,
они срчаније но наше аге и бегови
у својим хришћанским државама бране
права наше исламске земље и вере!
А ми,
не стављајући руку у ватру, једемо кестење!

ЈАКУБ:

А зар се у такву мишоловку не би
могла уловити и Лазарева глава?

(Долази Први чауш.)

ПРВИ ЧАУШ:

Честити падишаху!

Срби оклопницима, који стављају кациге, приводе коње!

МУРАТ:

Сада брзо свако на своје место!

Први ће српски ударац бити најтежи!

Је ли кнез Лазар изјахао пред војску?

ПРВИ ЧАУШ:

Изјахао је, честити падишаху!

Његов шлем, с бивољим роговима, види се и
одавде!

БАЈАЗИТ:

Онда ћемо се данас потрудити

да обема рукама ухватимо

кнеза Лазара за његове бивоље рогове!

МУРАТ:

Боље је да пожуриш, Бајазите, него да причаш!

Српска коњица само што није кренула!

(Дошрчао је Други чауш.)

ДРУГИ ЧАУШ:

Кренула је, честити падишаху!

*(Велики шушањ оклојника у шрку. Свейлост се брзо
јаси. Неколико шренушака: бука и мрак.)*

IV

БОЈ У КОМЕ СЕ ВОДИ НЕКОЛИКО РАЗЛИЧИТИХ БИТАКА

(Кад се светлосћ ионово ућали, бићка је већ увелико одмакла. Уз Мураћа су Миралем, Силахдар и Србин Хамза. Нећрекидно долазе и одлазе чауши, који доносе и односе весћи и наредбе, и ћреко којих Мураћ ућравља бићком.)

МИРАЛЕМ:

Помешале су се плаве и златне српске заставе
с белим и црвеним турским барјацима!

МУРАТ:

Ово није почело како треба!

Шта се то тамо догађа?

Има ли тамо ико паметан?

Шта тамо траже они коњаници?

Оним коњаницима није место тамо!

Шта се то догађа са првом линијом?

СИЛАХДАР:

Срби се сручују као гвоздени водопад!

МИРАЛЕМ:

Али тамо су наши најбољи азапи!

СИЛАХДАР:

Важно је да се издржи први налет!

МУРАТ:

Ако овако наставе, неће издржати!

Гледај шта раде! Па зар се тако ратује?

(Дошрчава Први чауш.)

ПРВИ ЧАУШ:

Честити царе!

Српски оклопници су скоро потпуно разбили
азапе и јаје у првој линији!

МУРАТ:

На крилу Јакуџ Челебије?

ПРВИ ЧАУШ:

Војници из прве линије беже кроз другу!

Друга се линија, пред налетом прве, распада!

МУРАТ:

А Јакуџ? Шта предузима Јакуџ?

ПРВИ ЧАУШ:

Помешале су се саруханска и ајдинска војска!

МУРАТ:

Сместа се враћај натраг и нађи Јакуџа!

(Оглази Први, долази Дрући чауш.)

МУРАТ:

Откуд на оном брду српске заставе?

ДРУГИ ЧАУШ:

Српски оклопници су, честити падишаху,
продрли све до војничке чаршије!
Потиснути смо до слагалишта и коморе!

МУРАТ:

Све боље од бољег!

ДРУГИ ЧАУШ:

Срећом, у слагалишту се од мазги,
коња и дењкова,
од товара масла и меда, од џакова пиринча,
пред неверницима начинио бедем!

МУРАТ:

Па то је потпуни хаос!

ДРУГИ ЧАУШ:

Тај хаос је Србе зауставио!
Али Јакуб је скоро сасвим разбијен!

МУРАТ:

Нека Балабан пребаци јаничаре, што брже!
Нек зауставе тај напад како знају!
Па то нам с леве стране угрожава центар!
И нека гледају да то повлачење
што брже претворе у жесток противнапад!

(Први и Друџи чауш одлазе, дојури Трећи.)

ТРЕЋИ ЧАУШ:

Бајазит Јилдирим, честити царе, јавља
да војску Влатка Вуковића туче,
да је одваја од Лазареве главнине,
и да је потискује на Лаб!

МУРАТ:

Кажи му да мало успори!
Нек омогући Јакубу да се сабере!
Можда га Вуковић намамљује у клопку!
И нек центар војске, гарду и Јакуба
никако не испушта из вида!

(Чауш одлази.)

Каква је то галама? Ко то халаче?

СИЛАХДАР:

Неко је изјахо из српских редова!
И галопира право према нама!

СРБИН ХАМЗА:

Да наредим стрелцима...

СИЛАХДАР:

Шта да наредиш? Зар не видиш
да је окренуо копље наопако?

МИРАЛЕМ:

Или се предаје, ил хоће да преговара!

(Долази Кайиџи-баша.)

МУРАТ:

Ко је тај са наopakим копљем?

КАПИЏИ-БАША:

Војвода Милош Обилић, честити царе!

Тражи да га изведемо пред вас!

МУРАТ:

Брзо!

(Кайиџи-баша излази.)

МИРАЛЕМ:

Милош Обилић је Лазарев најбољи војвода!

МУРАТ:

Знам га са Плочника!

СРБИН ХАМЗА:

Будите опрезни, честити падишаху!

МИРАЛЕМ:

Нема разлога за бригу, ми смо ту!

(Враћа се Кайиџи-баша, са Обилићем.)

КАПИЏИ-БАША:

Сада приђи и поклони се цару!

ОБИЛИЋ:

Честити царе...

СРБИН ХАМЗА:

Зар ви Срби не знате како се приступа
турском султану?

Клекни на колено, и пољуби му чизму и скут!

ОБИЛИЋ:

Ми се на Косову и боримо зато
да не морамо да љубимо ничију чизму!

СРБИН ХАМЗА:

Мурату морате!

*(Обилић прво као да се двоуми и оклева, затим појинути
прилази Мурајуу и, сјуштајући се на лево колено, као
да ће му пољубити чизму или скути, испод појаса ирине
крајак мач, и зарива га Мурајуу у ирбух. Мурајов крик,
крици и вика његових дворјана и сиражара, који Обилић
нападају јатаганима, сабљама, ножевима. Обилић се,
својим крајким мачем, брани колико може, али га Турци,
шешко рањено, брзо обарају.)*

СИЛАХДАР:

Брзо хећима! Зовите, тражите, доведите хећима!

МИРАЛЕМ:

Мустафа! Зовите Мустафу!

СРБИН ХАМЗА:

Трк по Бајазита!

СИЛАХДАР:

Зашто му ниси одузео мач?

КАПИЦИ-БАША:

Мислио сам да има само копље!

СИЛАХДАР:

Да на једно место поставим тебе,
а покрај тебе тикву, и на њу фес,
не би се видела никаква разлика!

(Долази хеџим Мустафа, који одмах иришчави Мурашу.)

МИРАЛЕМ:

Има ли наде?

МУСТАФА:

Цео му се стомак просуо напоље!
Ко га је овако пробурасио?

СРБИН ХАМЗА:

Она животиња!

МУСТАФА:

Овде не треба хеџим, него гробар!

МИРАЛЕМ:

Отвара очи!

МУСТАФА:

Направите места, да има ваздуха!
Не померајте се, честити царе!

МУРАТ:

Је ли жив... тај, са наopakим копљем?

МИРАЛЕМ:

Жив је, падишаху!

СРБИН ХАМЗА:

Само кажите, сместа ћемо га посећи!

МУРАТ:

Не жури, Хамза... Доведи... да га видим!

(Обилића усјрављају и изводе га ђред Мураћа.)

МУРАТ:

Кажи ми... зар си толико луд, да поверујеш...

да ће ово, што си учинио са мном...

одлучити битку?

ОБИЛИЋ:

Можда и неће. Ал ако не одлучи ову,

можда ће одлучити неку битку сутра!

СРБИН ХАМЗА:

О каквим ти сутрашњим биткама говориш?

Ни овом дану нећеш видети крај!

МУРАТ:

Полако, Хамза!... Пусти га нека говори!

ОБИЛИЋ:

Од данас ће знати, ко није знао,

да Србија није ћилим из Ушака,

на коме се дрема и сркуће шербет!

Да Косово није свилени јастук из Брусе!

Од данас ће знати, ко није знао,
да Срби знају за нешто скупље од главе!

СРБИН ХАМЗА (*удару ја*):
Псето!

МУРАТ:
Опет ти, Хамза!... Не ударај га везаног!

СРБИН ХАМЗА:
Кад лаје!

ОБИЛИЋ:
Србија није шака зоби, да је позоба
свака врана коју донесе ветар!

МУРАТ:
Пусти сада, Обилићу, вране и зоб!
Шта је то, кажи ми, тако скупо...
скупље од главе?
Зашта ти данас дајеш своју главу?

ОБИЛИЋ:
Ја данас своју главу, честити царе,
залажем и дајем за своју реч!

МУРАТ:
Боже... што не смем да се насмејем!
То што ти главом плаћаш твоју реч
не мора да значи да је твоја реч
скупа, већ да је твоја глава јевтина!
Миралеме...

ја сам мислио да ме је убио јунак...

А мене је убила будала!

Колико мора да буде празна глава
која се даје за једну пуку реч?

ОБИЛИЋ:

Боље да се упиташ колико је вредна
та реч за коју се полаже људска глава!
Да није те речи, шта бисмо имали?
Шта би нас делило од скакаваца и стонога?

МУРАТ:

Неће проћи, момче, ни пола сата,
а од црва ни тебе ни мене
неће делити ни та твоја реч,
ни сва моја војска...
Зна се ко ће доћи, Обилићу,
и ко позобати, и мене, и тебе!

(Долази Бајазит.)

БАЈАЗИТ:

Је ли жив?... Јеси ли тешко рањен?

МУРАТ:

Не могу црева да задржавам шакама!

БАЈАЗИТ:

Је ли ово убица?

СРБИН ХАМЗА:

Јесте, господару!

БАЈАЗИТ:

Па шта чекате?

МИРАЛЕМ:

Чекали смо тебе, господару, да одлучиш!

БАЈАЗИТ:

Одсеците му главу!

Је ли о овом јављено Јакуду?

МИРАЛЕМ:

Још није, господару! Прво смо јавили теби!

БАЈАЗИТ:

Паметно, миралеме! Веома паметно!

Где га то водите?

СРБИН ХАМЗА:

Под онај храст!

БАЈАЗИТ:

Немамо времена за шетњу, сеците овде!

А ти хитно шаљи неког по Јакуда!

Неког ко још не зна шта се десило!

Нека му каже да га зове Мурат!

И нека лети!

(Обилић је, у међувремену, везаних руку, бачен на колена, њед њањ. Прилази му Мусџафа.)

МУСТАФА:

И кад бих имао прилику да те лечим,
не бих знао одакле пре да почнем!

ОБИЛИЋ:

Чини ми се да твој глас познајем...

МУСТАФА:

А моје лице?

ОБИЛИЋ:

Остало ми је само једно око!

А и оно је заливено крвљу!

МУСТАФА:

Прошао си горе него на Плочнику!

ОБИЛИЋ:

На Плочнику? Откуд ти знаш за Плочник?

Јесмо ли се можда срели на Плочнику?

МУСТАФА:

Стрела ти је пробила лист на нози!

Срећа што није оштетила кост!

ОБИЛИЋ:

Medicus?

Medicus et cyrorgico et barberius?

Medicus et cyrorgico et barberius de Presarin?

Богоје, лекар и берберин из Призрена?

МУСТАФА:

Нисам ја више Богоје, Обилићу!

И нисам више ни медикус, ни хришћанин!

Него Мустафа, хећим и муслиман!

Више не идем у цркву, него у џамију!

ОБИЛИЋ:

За име Бога, Богоје...

МУСТАФА:

Ништа се немој чудити!

Мене је у другу веру отеро Бранковић!

Немамо времена да причам целу причу!

Његови су ме људи, као пси,

гонили, ко зверку, све до пред Косово!

Између мука и смрти, и друге вере,

између дрвених крушака и...

ОБИЛИЋ:

И пилава?

Ти си изабро другу веру и пилав?

МУСТАФА:

Лако је теби да се ругаш и презиреш!

Ниси ти ломио зубе на дрвеним крушкама!

ОБИЛИЋ:

Али сам доспео пред овај кржави пањ!

МУСТАФА:

Мене да заплаше, није им требало много...

Ни данас не знам због чега су ме прогонили!

ОБИЛИЋ:

Ко је онај што ме је тукао везаног?

МУСТАФА:

Србин Хамза!

ОБИЛИЋ:

Зато он, значи, удара и кад не треба!

МУСТАФА:

Потурици нико не верује!

Ако је Турчин крвав до лаката,
потурица мора да буде до рамена!

ОБИЛИЋ:

Брзо си научио ту лекцију... Мустафа!
Земљу променио, име и веру променио!
На крају, од тебе није остало ништа!

МУСТАФА:

Остало је!

ОБИЛИЋ:

Шта ти је остало?

МУСТАФА:

Остале су ми ове сакулице!
Остала су ми, ево, ова стенила!
Остало је ово грнце, овај налевак!
Овај мелем! Ова игла! Овај конац!
Ја истом иглом и концем ушивам ране!
Истим мелемом лечим сломљену кост!
Ја од тамјана, катрана, воска и мастикса
справљам једну неописиву маст, бажиликон,
један стари грчки лек за лечење рана,
о коме турски хеџими појма немају!

СРБИН ХАМЗА:

Јеси ли спреман Богу на истину?

ОБИЛИЋ:

Немамо сада времена за бажиликон!

СРБИН ХАМЗА:

Алах је милостив, можда ће и да ти помогне!

ОБИЛИЋ:

Ако заслужујем, мени ће помоћи
Бог кога се нисам одрекао!

СРБИН ХАМЗА:

Ако си живот проживео ко неверник,
бар би мого да умреш у правој вери!

ОБИЛИЋ:

А има ли праве вере за преверицу?

СРБИН ХАМЗА:

Да си паметан, као што ниси, не би одбијао
руку која се пружа да ти помогне!

ОБИЛИЋ:

Зар да спустим међ бундеве и свиње
мету коју смо данас на Косову
поставили горе у облаке?

СРБИН ХАМЗА:

После оног залетања у облаке,
сад вам је место у земуницама!
Улудо, Обилићу, данас проливаш крв!

ОБИЛИЋ:

Ја мојом крвљу, Хамза, уписујем границу!

СРБИН ХАМЗА:

Коју границу?

ОБИЛИЋ:

Између мене и тебе!

(Обилић положи главу на њањ.)

СРБИН ХАМЗА:

Сеци пса!

(Целаш, пројевши се на њрстје, високо подиже сабљу. Крайак мрак. Кад се свейлост њоново ујали, Обилић је већ њоубљен.)

БАЈАЗИТ:

Подигните ту главу на неко копље!

Отвори очи, Мурате, погледај!

МУРАТ:

Видим... али и чујем...

БАЈАЗИТ:

Шта чујеш?

МУРАТ:

Ја сам још жив,
а тебе, чујем, већ зову „господару“...

Слушај, Бајазите...

Не заборави да ти је Јакуб брат!

БАЈАЗИТ:

Не брини, смири се!

Да л те то много боли?

МҮПАТ:

Да само боли, некако бих и трпео!

Али ово, Бајазите, понижава!

Шта ће човеку оволика црева, ко овну?

БАЈАЗИТ:

Зар се нико није сетио да га бар покрије?

МҮПАТ:

Тешко ми је, Бајазите, што умирем...

а још ми је теже што умирем овако...

држећи ова крвава овнујска црева у рукама!

МУСТАФА:

Не дајте му да се умара, да говори!

МҮПАТ:

А кад ћу да говорим, ако нећу сад?

Данас све саме будале око мене...

све саме будале!

Зар ово не може да се угура... унутра?

Јесам ли ти рекао за Јакуба?

БАЈАЗИТ:

Јеси, рекао си!

МУПАТ:

Боље да кажем и двапут, него ниједном!

Брат је, Бајазите, највећа светиња!

Чујеш ли шта ти кажем? Највећа светиња!

БАЈАЗИТ:

Не мораш да ми понављаш!

МУРАТ:

Кажи... како се развија битка?

БАЈАЗИТ:

Победићемо!... Побеђујемо!

МУРАТ:

Ти данас, Бајазите, Србе можеш да победиш...

Али ако запамте ко су и шта су...

БАЈАЗИТ:

Неће запамтити!

МУРАТ:

Штедите снагу... И не навлачите мржњу на себе!

БАЈАЗИТ:

Знам, не замарај се!

МУРАТ:

Погледај... видиш ли све ово...

БАЈАЗИТ:

Видим!

МУРАТ:

Не видиш... Не говорим само о Косову!

Иза Косова се, једна за другом, уздижу цркве:

Студеница, Жича... Лазарева Раваница...

А иза српских цркава су немачке цркве...

па римске, флорентинске и венецијанске цркве...

Докле се чује последње црквено звоно,

па макар било изливено у облаку,
дотле ћеш морати да добациш исламску стрелу!
Сећаш ли се шта нам је завешто Алија?

БАЈАЗИТ:

Знам шта је рекао!
„Мучите ђауре где год можете!“
И рекао је: „Боље је да их тражите,
са сабљама, у њиним домовима,
но да их с кашикама чекате у својим!“

МИРАЛЕМ:

Не вреди да му говориш, више те не чује!

БАЈАЗИТ:

Зар је то... готово?

СРБИН ХАМЗА:

Је л му под пазухом књига хамалили?

БАЈАЗИТ:

Ти се побрини око погребних послова!
Ти ћеш то знати боље него ја!
А ти, миралеме... док се битка не заврши,
војска не сме да сазна да је мртав!
Пожурите, унесите га под чадор!
Битку морамо завршити што пре!
Доведите ми чауше!

(Долази Јакуб.)

ЈАКУБ:

Шта се то дешава?

Зашто ниси на бојишту?

Зашто ме зове отац?

БАЈАЗИТ:

Мислим да нешто мења у плану битке!

Битка је достигла критичан тренутак!

ЈАКУБ:

Чија је ово глава?

БАЈАЗИТ:

Зар ти то не знаш?

ЈАКУБ:

Зашто је ушао под чадор?

БАЈАЗИТ:

Због врућине!

ЈАКУБ:

Откуд овде оволика крв?

БАЈАЗИТ:

Зар усред рата питаш откуд крв?

Зато тако у овом рату и пролазиш!

ЈАКУБ:

Мислиш ли да је љут због мога повлачења?

БАЈАЗИТ:

Није, радује се због српског напредовања!

Не стој ту, сваки је секунд драгоцен!

(Јакуб се саіне да уђе кроз врайша чадора, али іа неколико јаничара, іоінуішоі, хватају и разоружавају.)

ЈАКУБ:

Шта то радите? Пустите ме! Шта ово значи, Бајазите? Где је султан? Кад чује султан, висићете за ово! Пустите ме, животиње!

Је ли султан жив? Да је жив, нико се не би усудио!... Бајазите, шта си урадио Мурату? Хоћеш ли то ти да поставиш султан? Зар ти мислиш да ћу ја на то пристати? Ја то нећу дозволити ни везан! Ја то нећу допустити ни мртав!

БАЈАЗИТ:

Слушај, миралеме! Било је доста галаме!

МИРАЛЕМ:

Кажи шта треба да радим, господару!

ЈАКУБ:

Зар те већ зову и господарем? Значи, Мурат је мртав? Ти никад не можеш постати господар! Ја то нећу никада признати! Нема те силе која ће да ме натера!

БАЈАЗИТ:

Дај војницима свилени гајтан, миралеме!

МИРАЛЕМ:

Господару, зар ћеш брата да задавиш?
Мурат је казао да је брат највећа светиња!

БАЈАЗИТ:

Наравно да је највећа светиња!
Али и ја сам брат! Јакубов брат!

Значи да сам и ја највећа светиња!
Имаш ли тај гајтан или немаш?

МИРАЛЕМ:
Имам, господару!

БАЈАЗИТ:
Па шта чекаш? Да наредим да њиме задаве тебе?

(Јакуба су зграбили, и набацили му јајњан око врати.)

ЈАКУБ:
Зликовче!
Бајазите!
Брате!
Господару!

(Пада мртјав.)

БАЈАЗИТ:
Спреми два табута, за Мурата и Јакуба!
Тела ћемо им сахранити у Бруси!
А сада треба што пре завршити бој!
Нареди бозунџијама да вичу и да халачу!
Нек прво крене коњица с десног крила!
Тамо су Срби начети, и најслабији!
А затим и лево крило, и центар, заједно с гардом,
нека све крене, да зада завршни ударац!
Шта чекаш, што не летиш?

ПРВИ ЧАУШ:
Летим ко стрела!

БАЈАЗИТ:

Лети брже од стреле, лети ко муња!

Нек све крене напред!

Велики везир Али-паша, Евренос-бег,

Јахши-бег, Шахин-бег, Иса-бег,

Саруца-паша, Ејне-бег субаша,

Кара Мукбил, Инценцик Балабан,

Товуца Балабан и јаја Шир Мерд!

Нек над нама, кроз облаке, крене Мухамед,

и Алија са сабљом Зулфикари, и Сари-Салтук,

и Микаел џан Алици, и Рафаил, и Џебраил!

(Од овој шренуџка, чауши се, доносећи вести и односећи наредбе, све брже смењују на сцени. Дојирчава Први чауш.)

ПРВИ ЧАУШ:

Коњица с десног крила је захватила војску војводе Влатка Вуковића! Гоне је према Лабу!

БАЈАЗИТ:

Нек гоне брже!

(Први чауш одлази, долази Други.)

ДРУГИ ЧАУШ:

Коњица здесна захвата и Лазарев леви бок!

БАЈАЗИТ:

Сад свим снагама навалите на Лазара!

(Други чауш одлази, долази Трећи.)

ТРЕЋИ ЧАУШ:

Влатко Вуковић напушта битку и прелази Лаб!

(Долази, и ујада му у реч, Четврти чауш.)

ЧЕТВРТИ ЧАУШ:

Саруџа-паша моли за појачање!

Његови су азапи десетковани!

БАЈАЗИТ:

И десеткованих, има их више но Срба!

Нека се туче са оним што му је остало!

Других је остало и мање, па се не повлаче!

(Одлазе Трећи и Четврти чауш, а враћа се Први.)

ПРВИ ЧАУШ:

Вук Бранковић је обуставио борбу!

Измиче са војском према Ситници,

и повлачи се ка обронцима Шаре!

БАЈАЗИТ:

Нек пазе да то не буде Вукова замка!

(Први чауш одлази, долази Други.)

ДРУГИ ЧАУШ:

Војска је најгушћа тамо где је Лазар!

Копља, стреле, сабље и јатагани,

лете на Лазара ко ексери на магнет!

(Дојрчи Трећи чауш.)

ТРЕЋИ ЧАУШ:

Српску је војску захватио метеж!
Кнез Лазар је пао са рањеног коња,
а војска баца мачеве и бежи!

(Дошри Четврти чауш.)

ЧЕТВРТИ ЧАУШ:

Лазар је устао, узјахо новог коња,
и изнад главе и војске витла мачем,
и враћа војнике у бојне редове!

БАЈАЗИТ:

Не дозволите Лазару да се сабере!
Више им не дајте ока отворити!
Пазите на покрете Вука Бранковића!

(Друи, Трећи и Четврти чауш одлазе, а долази Први.)

ПРВИ ЧАУШ:

Вук Бранковић се повукао са Косова!
Повукао се на Шару, и са Шаре
галопира са војском према Призрену!

БАЈАЗИТ:

То је добра вест! То ће убрзати...
Какво је то халакање? Шта се то догађа?

(Долази Друи чауш.)

ДРУГИ ЧАУШ:

Јаничари су заробили српскога кнеза!
Заробљено је и много великаша!

БАЈАЗИТ:

Ко је заробио Лазара? Како је заробљен?

ДРУГИ ЧАУШ:

Док се Лазар премештао с Лаба на Ситницу,
коњ му је пропао у медвеђу јаму!

*(Јаничари уводе окованој Лазара. Он је исцејан, рањен,
крвав, без кације.)*

БАЈАЗИТ:

Синоћ у злату, у свили и кадифи,
а јутрос крвав и блатњав, у цеверу гвожђу!
Синоћ на престолу, а јутрос у медвеђој јами!
Једна је истина увече, друга ујутру!
Синоћ се овом накиту ниси надао?

ЛАЗАР:

И ово је, Бајазите, од Бога!

БАЈАЗИТ:

Да си синоћ знао што знаш јутрос,
не би се јутрос нашо на овом путу!
Ти знаш куд он води? И докле иде?

ЛАЗАР:

Знам. Знао сам и синоћ.

БАЈАЗИТ:

А шта си то знао?

ЛАЗАР:

Знао сам шта овим страдањем купујем.

БАЈАЗИТ:

Чуо сам како ви то зовете: вишњи живот!

Какав вишњи живот?

Тебе, Лазаре, чека овај пањ!

ЛАЗАР:

Ово, што је за тебе пањ,

за мене је праг!

БАЈАЗИТ:

Па ћеш с тог прага право у облаке?

Глава ће ти с пања пасти у прашину!

Ту, у прашину, где су ти сада чизме!

Па је ли ту, у прашини, под ногама,

тај вишњи живот?

Твој живот не вреди ни жижљива грашка!

ЛАЗАР:

Живот човеку вреди онолико

колико је спреман да га плати!

БАЈАЗИТ:

А ти си спреман да га платиш главом?

Зар ви све што купујете плаћате главом?

Ја то никако не могу да разумем!

Ако је цена твог живота твоја смрт,

шта ти мртав, кажи, можеш да имаш

од тако скупо плаћеног живота?

Можеш ли мртав да једеш? Мртав да пијеш?

ЛАЗАР:

Кад би ти знао колико је скупа

и једна невидљива трунчица прашине,

у животу који се главом плаћа!
У том животу и варница која се гаси,
и пахуља која се топи,
вреде више него круна у твојом!

БАЈАЗИТ:

Остави ти те варнице и пахуљице!
И чињеницама погледај у очи!
А чињенице, очигледне и опипљиве,
чињенице без главе, чињенице без ногу и руку,
леже у крви по целом Косову!

ЛАЗАР:

А зар ти не пада на памет да се упиташ
шта смо то данас платили тако скупо?

БАЈАЗИТ:

Шта је да је, није вам се исплатило!

ЛАЗАР:

Ово ће се дуго исплаћивати, Бајазите!
Можда је ово наша највећа победа!

БАЈАЗИТ:

Победа?

Ово победа?

Каква победа?

Погледај околу, око себе, по Косову!

Па зар је ово, Лазаре, твоја победа?

Личи ли ово, Лазаре, на победу?

Како ли мора да изгледа твој пораз,
ако ти победа изгледа овако!

Јесу ли ова трупла по Лабу и Ситници
тела победника?

Ове одсечене руке, и сломљене ноге,
јесу ли руке и ноге победника?

Ова глава,

што с копља гледа на земљи сопствену трупину,
да није и ово глава победника?

ЛАЗАР:

Јесте, Бајазите!

И погледај је добро, да је упамтиш!

Не рађа се оваква глава сваки дан!

Ова се глава не полаже у гроб, него у темељ!

Ова глава небу и земљи показује
коју смо мету и цену поставили!

БАЈАЗИТ:

Ова глава много прича! Одсеците је!

(Јаничари Лазара, њед њањем, обарају на колена.)

ЛАЗАР:

Ми смо се тукли у различитим биткама!

Ти си победио у твојој, ја сам у мојој!

*(Полаже ѡлаву на ѡањ. Цела ѡ високо ѡоди ѡне сабљу.
Кра ѡак мрак. Кад се све ѡлос ѡново у ѡали, Лазар је
већ ѡосечен.)*

БАЈАЗИТ:

Ево ти твоје битке, и твоје победе!

Каква је то победа, после које
више вреди капа него глава?

МИРАЛЕМ:

Шта ћемо са осталим српским великашима?

БАЈАЗИТ:

Посеците их!

МИРАЛЕМ:

Све?

БАЈАЗИТ:

Све!

А кад завршите са српским великашима,
пред пањ доведите и Капици-башу!

Табуте, са Муратом и Јакубом,
нека понесу с највишим почастима!
Сада у Брусу морамо брже од муње!

МИРАЛЕМ:

У војсци, Бајазите, и на двору у Бруси,
могли би избити велики немири!

БАЈАЗИТ:

Знам!

А знам и како се немири смирују!
Одане награђуј, непоуздане уклађај!
Требаће ми хиљаде ногу и руку!
Хиљаде очију, хиљаде ушију!
Морам стићи свуда, у све субашлуке,
у санцаке, беглуке и беглербеглуке!
Све проверити, све, ако треба, променити!
Све, од везира, бегова, беглербегова,
па до мирахора, штала и ашчија!

Када поставим нове људе за паше,
мораћу и нове мутеферике!
Сада све треба решавати брзо!
Брзо судити, још брже пресуђивати!
Кога на Диван, кога на галију!
Коме спахилук, коме свилени гајтан!
Сад је брзина важнија него правда!
Да не причамо много, немамо кад!
Војску треба, прво, добро одморити!
А онда што брже кренути у Брусу!
Ваља придобити престоницу,
државну благајну, јаничаре, улему, двор!
Треба сиротињи разделити овце!

Шта чекаш?

Шта чекате?

(Сви ширком одлазе. Бајазит на сцени остаје сам.)

Нек неко склони ове главе и трупине с ове врућине!

V

ЕПИЛОГ или ТУРСКИ ДИНАР

(Пијаца у Новом Брду. Рибарица и Пиљарица за својим тезјама, на којима једва да има нечећа за продају: на тезји Рибарице две рибе, на тезји Пиљарице две-три јабуке и неколико листова зеља. Лево се налази сћейенишће, на чијој најнижој сћейеници седи Праља.)

ПИЉАРИЦА:

Нико ништа није морао да ми каже!

Доста ми је било кад сам видела!

РИБАРИЦА:

Видела шта?

ПИЉАРИЦА:

Да с Косова долећу вране од седам кила!

РИБАРИЦА:

Ја сам ту пропаст одавно прочитала!

ПИЉАРИЦА:

Где?

РИБАРИЦА:

Да ти кажем, не би ми веровала!

ПИЉАРИЦА:

Са Косова се данима не чује ништа:
само лавез врана и гаврана!

ПРАЉА:

Из чесама, из чесмених лула, из стублина,
више не тече вода, него крв!

Нигде воде да човек угаси жеђ!

Не можеш ни кошуљу да опереш,

ни да се умијеш!

Како с кравом водом да скуваш зеље?

Како с кравом водом да замесиш хлеб?

Ибар крав, Ситница крава!

У краву Ситницу утиче крав Лађ!

ПИЉАРИЦА:

А јеси чула за црну Велиславу?

РИБАРИЦА:

Чула шта?

ПИЉАРИЦА:

Ако ниси чула, сад ћеш видети!

ПРАЉА:

Ајде што су крави косовски извори,
косовски бунари и потоци, и косовске реке!

Али зашто прокапљује крава киша?

(Долазе Велислава и Војиша. Војиша, који је ноћу изјубио на Косову, иде на шљакама. Велислава ја, још ненавикнутој на шљаке, помаже и подуицире.)

ВЕЛИСЛАВА:

Ишла сам јутрос код столара Мркше!
Водила сам Војишу да му узме меру!

РИБАРИЦА:

Зашта?

ВЕЛИСЛАВА:

За дрвену ногу!

ПИЉАРИЦА:

Чули смо да су му је осекли на Косову!

ВЕЛИСЛАВА:

Скоро до препоне!

Срећом, Мркша има дивну храстовину!

(Помаже Војиши да седне на клују.)

Седи ти овде, немој ту ногу да умараш!

Откад се вратио с Косова, ћути ко одузет!

Нит зна где је био, ни шта га је снашло!

ПИЉАРИЦА:

Неће ти сада са њим бити лако!

ВЕЛИСЛАВА:

Од свега ми је најтежа његова ноћ!

Цео дан ћути, али кад дође ноћ...

виче у сну, да ти се кожа најежи!
По целу ноћ се брани од неког сира!

ПИЉАРИЦА:
Од чега?

ВЕЛИСЛАВА:
Каже да оће да му поједе ногу!

ПИЉАРИЦА:
Ко?

ВЕЛИСЛАВА:
Сир!

РИБАРИЦА:
Да сања неку ајкулу, па да разумем! Али сир!

ПИЉАРИЦА:
Рат некоме одузме ногу, некоме руку,
некоме одузме сан, а некоме памет!

ВЕЛИСЛАВА:
Њему је нешто одузело језик!
Не смем да га оставим ни на минут!
А мислила сам да одем бар до Приштине!

ПИЉАРИЦА:
Шта ћеш у Приштини?

ВЕЛИСЛАВА:
Чула сам да мошти кнеза Лазара

преносе у Приштину, у цркву Светога Спаса!
Отишла би, да кнезу запалим свећу!

ПРАЉА:

Пратећи свето Лазарево тело,
народ с Косова долази као река!
Људи Лазара дочекују дуж путева!
И, како наиђе поворка с Лазарем,
свеће им се саме у рукама пале!
Кад с Лазарем наиђу покрај неке цркве,
звоно на звонику само од себе зазвони!
Око светога Лазаревога тела
гори и дими се толико кадионица,
као да Лазара носе у облаку!

ПИЉАРИЦА:

Господе Боже, шта ћемо још доживети!
Јуче сахранисмо патријарха, данас кнеза!

ПРАЉА:

Ја сам ових дана сахранила оца,
сина, два мужа и четири брата!

РИБАРИЦА:

Не знам шта бих дала да видим кнежеву сахрану!

ПИЉАРИЦА:

Па зашто не одеш, није Приштина преко света!

РИБАРИЦА:

Треба ми дан тамо, дан овамо,
значи два дана радња затворена!
И коме да оставим тезгу и рибе? Мачкама?

ПИЉАРИЦА:

Не може се све гледати кроз динар!

РИБАРИЦА:

Немам ја намеру да остарим на слами,
у неслан сланик главицу лука умачући!

ВЕЛИСЛАВА:

Више сам не уме ни да једе!
Гледа, а не види ни кашику, ни тањир!
Морам да га захрањујем, ко дете!

ПРАЉА:

Благо теби кад имаш кога!

ВЕЛИСЛАВА:

Где су ти онолике рибе?

РИБАРИЦА:

Где су, појео рат!
Остала сам са две рибе, ко Христос!

ВЕЛИСЛАВА:

Измериде ми, живота ти, овога шарана!
Можда ће да га поврати рибља чорба!

РИБАРИЦА:

Све реке с Косова, човече, дотичу кржаве!
Ниједан рибар неће да забаци мреже!

ПРАЉА:

Отворим књигу: крв!
Отворим врата, отворим прозор: крв!
Подигнем поклопац: крв!

ВЕЛИСЛАВА:

Питам се ко је на Косову победио
ако су оба цара погинула!

И удариде га по глави дрвеним чекићем!

Питала сам кнежеве, питала калуђере,
али ни кнежеви ни калуђери не знају!

(Пружа Рибарици динар.)

РИБАРИЦА:

Ама чиме ми ово плаћаш? Шта ти је ово?

ВЕЛИСЛАВА:

Динар! Да можда не треба два?

РИБАРИЦА:

Али, човече, ово је Лазарев динар!

На овој се тезги Лазарев динар више не прима!

Ни Вуков, ни Лазарев!

ВЕЛИСЛАВА:

А који се прима?

РИБАРИЦА:

Прима се акча!

ВЕЛИСЛАВА:

Шта ти је сад акча?

ПИЉАРИЦА:

Турски динар!

РИБАРИЦА:

Ако немаш, сместа ми враћај тог шарана!

ВЕЛИСЛАВА:

Ево ти га, усмрдео ти се дабогда!

(Баџи рибу на њезју.)

Не би ме чудило да и певци по Србији

почну да кукуричу на турском!

(Прилази Војиши, њомаже му да усџане.)

Боље да си изгубио и главу, да не видиш
за које си слепце изгубио ногу!

Не знам што је не треснух оном рибетином!

(Оглазе.)

РИБАРИЦА

*(иако на њезји има само два шарана, она своје нейосџо-
јеће рибе, џласно и бесно, нуди куйцима којих нема):*

Пастрмке, јегуље!

Пастрмке, јегуље, деверике, шарани, штуке!

Дебела дунавска риба!

Кечиге, смуђеви!

Свеже скадарске укљеве!

Скадарске укљеве!

Крај

1988–2002.

БЕЛЕШКА О ПИСЦУ

Љубомир Симовић је рођен 2. децембра 1935. године у Ужицу. У родном месту је завршио основну и средњу школу, а дипломирао је на Филолошком факултету Универзитета у Београду, на Катедри за југословенску књижевност и српскохрватски језик, под „це“ италијански. Током 1968. године похађао је курс италијанског језика и културе, који у Санта Маргерити Лигуре организује Универзитет из Ђенове.

Симовић је објавио више песничких књига: *Словенске елеџије* (1958), *Весели њрбови* (1961), *Последња земља* (1964), *Шлемови* (1967), *Уочи њрећних њеџлова* (1972), *Субоџа* (1976), *Видик на две воде* (1980), *Ум за морем* (1982), *Десеџ обраћања Боџородици Тројеручици хиландарској* (1983), *Исџочнице* (1983), *Горњи њрад* (1990), *Иџла и конац* (1992), *Љуска од јајеџа* (1998), *Тачка* (2004) и *Планеџа Дунав* (2009).

Три последње књиге су, под насловом *Планеџа Дунав*, штампане као јединствена песничка трилогија (2012). На исти начин су, у издању Народне библиотеке

Ужица, под насловом *Трајање за Кондером*, штампане и књиге *Видик на две воде*, *Игла и конац*, *Источнице и Тројеручица* (2020).

Међу бројним изборима Симовићевих песама најважнији су: *Хлеб и со* (у LXXVIII колу Српске књижевне задруге, 1985, и у Задругином дивот-издању 1987), *Источнице и друге ђесме* (БИГЗ, 1994), *Учење у мраку* (СКЗ, Задужбина Десанка Максимовић, Народна библиотека Србије, 1995), *Песме I и II* (Стубови културе, 2005), *Госћ из облака* (Просвета 2008), *Пајрике и ђајђаји* (КОВ, Вршац, 2018) и *Изабране ђесме* (Библиотека „Књижевни сусрети на Козари“, едиција *Овјенчани*, Приједор, 2019), које је приредио сам песник, као и *Најлејше ђесме Љубомира Симовића* (Просвета, 2002), које је изабрао Александар Јовановић, и *Среда у субоју* (библиотека „Реч и мисао“, Рад, 2002), у избору Бранка Кукића. Знатно проширен, Кукићев избор је, 2021, штампан у библиотеци „Алеф“ чачанског „Градца“.

Јовица Вељовић је у Хамбургу објавио библиофилска издања *Десет ђобрањања Бојородици Тројеручици хиландарској* (1997) и *Уочи ђрећих ђетловоа* (2006).

Симовић је написао четири драме: *Хасанађница* (1973), *Чудо у „Шарђану“* (1974), *Пуђујуђе ђозориђе Шојаловић* (1985) и *Бој на Косову* (прва верзија 1988, друга 2002, штампана 2003, с „Напоменама о другој верзији“). Написао је и роман хронику *Ужице са вранама*, који је од 1996, кад је први пут штампан, досад доживео шест издања. Написао је и дневник снова *Сневник* (1998), књигу есеја о српским песницима *Дуђло дно* (1983), која је у сваком од следећих издања (1991, 2001) допуњавана новим текстовима, све док у најновијем издању (2008) није, као књига „есеја о српским песницима и драмским

писцима“, далеко надрасла првобитну замисао. Симовић је написао и књигу есеја о сликарима и вајарима *Чишћање слика* (2006), која је, такође, у издањима 2008. и 2023, допуњавана новим текстовима.

Посебно место у Симовићевом стваралаштву заузима осам књига интервјуа, чланака, дневника, анализа и коментара онога што се догађало на територији Југославије и Србије крајем двадесетог и почетком двадесет првог века, све до наших дана: *Ковачница на Чаковини* (прво издање 1990), *Галой на ђужевима* (1994), *Нови ѿалой на ђужевима* (1999), дневник вођен за време бомбардовања Србије 1999. године, *Гуске у маѿли* (2005), *Одећана земља* (2007), „*Тишћаник*“ у акваријуму (2013), *Жабе у реду ѿред ѿошћивачницом* (2016), *Одбрана Београда* (2020) и *Неслана со* (2023).

Књига путописа *До Оба и Хуанѿиуа* објављена је 2016, друго издање 2017. године.

Симовић је приредио и издања изабраних песама Ђуре Јакшића, Јована Јовановића Змаја, Лазе Костића, Момчила Настасијевића, Душана Васиљева, Миодрага Павловића, Милована Данојлића и Бранислава Петровића. Приредио је, 2004, и постхумно издање песама из заоставштине Бранислава Петровића, под насловом *Жежевасион*. У оквиру антологијске едиције „Десет векова српске књижевности“ Издавачког центра Матице српске припремио је књигу Лазе Костића.

Приредио је и изабране комедије Јована Стерије Поповића (под насловом *Лаже и ѿаралаже*) и Бранислава Нушића (под насловом *Сумњива лица*).

Године 1991. Српска књижевна задруга, БИГЗ, Просвета и „Дечје новине“ из Горњег Милановца објавили су Симовићева *Дела у ѿеиш књиѿа*.

Седамнаест година касније, 2008, „Београдска књига“ је штампала *Одабрана дела Љубомира Симовића у 12 књига*, за шта је, на 53. Међународном сајму књига у Београду, добила Награду за издавачки подухват године.

Године 2017, у оквиру едиције „Десет векова српске књижевности“ објављена је књига посвећена Симовићевом делу. Књигу је приредио Богдан А. Поповић.

Драме *Хасанаиница*, *Чудо у „Шарпану“* и *Пушчујуће позориште Шойаловић* игране су на скоро свим позоришним сценама некадашње Југославије.

По првој верзији драме *Бој на Косову*, 1989, снимљен је филм, у режији Здравка Шотре.

Симовићеве представе су приказиване на гостовањима и позоришним фестивалима у Братислави, Будимпешти, Минхену, Мексико Ситију, Каракасу, Ширас/Персеполису (Иран), у Горици, Љубљани, Загребу, на Дубровачким летњим играма, у Москви, Санкт Петербургу (и, раније, у Лењинграду), у Берлину, Нитри, Бриселу, као и на Театру нација у Паризу и у Софији.

Песме и драме су му превођене и штампане на многим језицима, било у поседним књигама, било у књижевним и позоришним антологијама, зборницима и часописима.

Највише успеха у свету доживела је драма *Пушчујуће позориште Шойаловић*, која је преведена на француски, енглески, пољски, чешки, словачки, македонски, шпански, португалски, шведски, бугарски и украјински језик, и која је, од 1990. до данас, постављена на сцене преко сто позоришта у Француској (Монлисон, Стразбур, Оранж-Камаре, Карамантран, Сент Етјен, Ескадо-Бријар, Тур, Каромб, Бисан, Марли-л-Роа, Амијен, Ремс, Арас, Алансон, Поатје, Брест, Монпеље, Могио,

Ниор, Ангулем, Шербур, Ним, Малосен, Бедарид, Гренобл, Кавајон, Клермон-феран, Дижон итд., и на сцене париских позоришта, укључујући и елитни Théâtre de la Ville, познат као позориште Саре Бернар).

Шојаловићи су постављени и на сцене у Белгији (Анлоа, Витривал, Брабан), Швајцарској (Лозана, Женева, Монтеј, Нешател, Фрибур, Ла Шо, Сион, Венеј, Сент Гален), у некадашњој Чехословачкој (Братислава, Прешов, Кладно, Мартин), Пољској (Торуњ, Бидгошћ, Лођ), Канади (Монтреал, Торонто), Шведској (Малме), Јужној Кореји (1998. у Сеулу, у Арка театру, 2010. у националном позоришту Мајеонгдонг, 2023. у Општинском позоришту Инчеон), у Јапану (Блек тент театар у Токију), Колумбији (Богота), као и у једном француском позоришту у Мароку (Казабланка). *Чуго* у „*Шариану*“ је играно на сценама у Француској (Кавајон, Марли де Фурке), док је *Хасанајиницу*, између осталих, поставило на сцену и једно позориште у Турској, у Истанбулу.

На сцену су често постављане и драматизације Симовићевих песама.

У пролеће 2005, у Музеју позоришне уметности у Београду, под насловом *Пућујуће позориште Љубомира Симовића*, приређена је изложба о извођењу његових драма у земљи и свету. Аутор ове изложбе, музејски саветник Олга Марковић, уредила је исцрпан и богато илустрован каталог. Допуњена материјалима о новим извођењима, ова изложба је, у октобру 2010, приказана и на 55. Међународном сајму књига у Београду.

Са Симовићевом биографијом и библиографијом, са његовим аутобиографским-мемоарским текстом, те богато илустрована бројним фотографијама, под насловом

Памћивек, објављена је 2010, у издању „Стубова културе“, обимна монографија о Симовићевом делу и о времену у коме су настале његове књиге.

За своја дела Симовић је добио бројне књижевне и позоришне награде: „Ђорђе Јовановић“, „Исидора Секулић“, Змајеву награду, Стеријину награду четири пута (1975. за текст *Хасанаинице*, 1986. за *Пушчујуће позориште Шойаловић*, 1993. за *Чудо у „Шариану“*, 2006. „за нарочите заслуге на унапређењу позоришне уметности и културе“), затим награде „Бранко Миљковић“, „Милан Ракић“, „Јоаким Вујић“, Главни гост Дисовог пролећа, Октобарску, Седмојулску, Беловодску розету (која је, заједно са розетом коју је добио Младен Србиновић, уграђена у цркву на Јеловој гори), награду „Десанка Максимовић“, Жичку хрисовуљу, Златан крст кнеза Лазара, „Лаза Костић“, „Стефан Митров Љубиша“, „Исидоријана“, Рачанску повељу, Велику бажјашку повељу, „Ђура Јакшић“, награду „Васко Попа“, „Козара“, „Радоје Домановић“, Заплањски Орфеј, *Ramonda Serbica*, „Одзиви Филипу Вишњићу“, „Душан Васиљев“, „Јован Дучић“, „Златни микрофон Радио Београда“, „Мића Поповић“, Вукову награду, награде „Раде Драинац“, „Богородица Тројеручица“, „Златни кључ Смедерева“, Витез књижевности, награду Српске књижевне задруге за животно дело, награде „Подрума Радовановић“, „Љубомир Ненадовић“, „Дејан Медаковић“, „Извиискра Његошева“, „Доситеј Обрадовић“, Европску награду за поезију „Петру Крду“, Прстен деспота Стефана Лазаревића, Медаљу САНУ за уметност.

Петнаестог децембра 1988. Симовић је изабран за дописног, а 24. октобра 1994. године за редовног члана Српске академије наука и уметности. Приступну беседу,

под насловом „Стерија међу маскама“, одржао је на свечаном скупу САНУ 30. маја 1995. године.

Године 2017, у едицију САНУ „Библиографије“, објављена је књига Светлане Симоновић-Мандић *Библиографија радова академика Љубомира Симовића*, у част осамдесет година живота.

Године 2011. Симовић је проглашен за почасног грађанина Ужица, а две године касније, 2013, стекао је звање почасног доктора наука Универзитета у Крагујевцу.

Члан је Српског књижевног друштва.

Љубомир Симовић

ДРАМЕ 1

За издавача
Дејан Папић

Уредник
Саша Бошковић

Лектиура и коректиура
Саша Бошковић

Слој и њелом
Саша Димитријевић

Тираж
2500

Дизајн корица
Невена Мишковић Бошковић
Београд, 2023.

Штампа и њовез
Артпринт МЕДИА, Нови Сад

Издавач
Лагуна, Београд
Краља Петра 45/VI
Клуб читалаца: 011/3341-711
www.laguna.rs
info@laguna.rs

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-2

СИМОВИЋ, Љубомир, 1935-

Драме. Књ. 1 / Љубомир Симовић. - Београд : Laguna,
2023 (Нови Сад : Артпринт Медиа). - 278 стр. : ауторова
слика ; 20 см

Тираж 2.500. - Белешка о писцу: стр. 273-279. - Садржај с
насл. стр.: Хасанагиница ; Бој на Косову.

ISBN 978-86-521-5049-6

ISBN 978-86-521-5063-2 (низ)

COBISS.SR-ID 125197065

СРБИЈА НИЈЕ ШАКА ЗОБИ, ДА ЈЕ ПОЗОБА СВАКА ВРАНА КОЈУ ДОНЕСЕ ВЕТАР!

Историјска драма *БОЈ НА КОСОВУ*, по којој је 1989. године снимљен култни филм у режији Здравка Шотре на 600-годишњицу Косовске битке, почива на темељима епске народне поезије и народног предања.

Српски кнез Лазар Хребељановић не жели да се потчини турском султану Мурату као што су владари околних области већ учинили, него одлучује да стане на пут османској најезди као бранилац српског народа и вере Христове. Одабравши *вишњи живот*, кнез Лазар и Милош Обилић ушли су у колективно сећање као мученици који су страдали за слободу, која се на нашем простору одвајкада тешко извојевала и скупо плаћала.

ХАСАНАГИНИЦА, драмски првенац Љубомира Симића, настала је 1973. године на молбу тадашњег управника Народног позоришта. Ова оригинална и иновативна обрада народне баладе говори о страдању главне јунакиње под теретом улоге коју су јој средина, друштвено-политички односи и најближа околина наметнули.

Приказујући полуге власти, моћи и манипулације у ликовима бега Пинторовића и Хасанаре, аутор кроз судбину Хасанагинице проговара о немоћи несрећног појединца и његовом неминовном поразу у борби против великог зла.